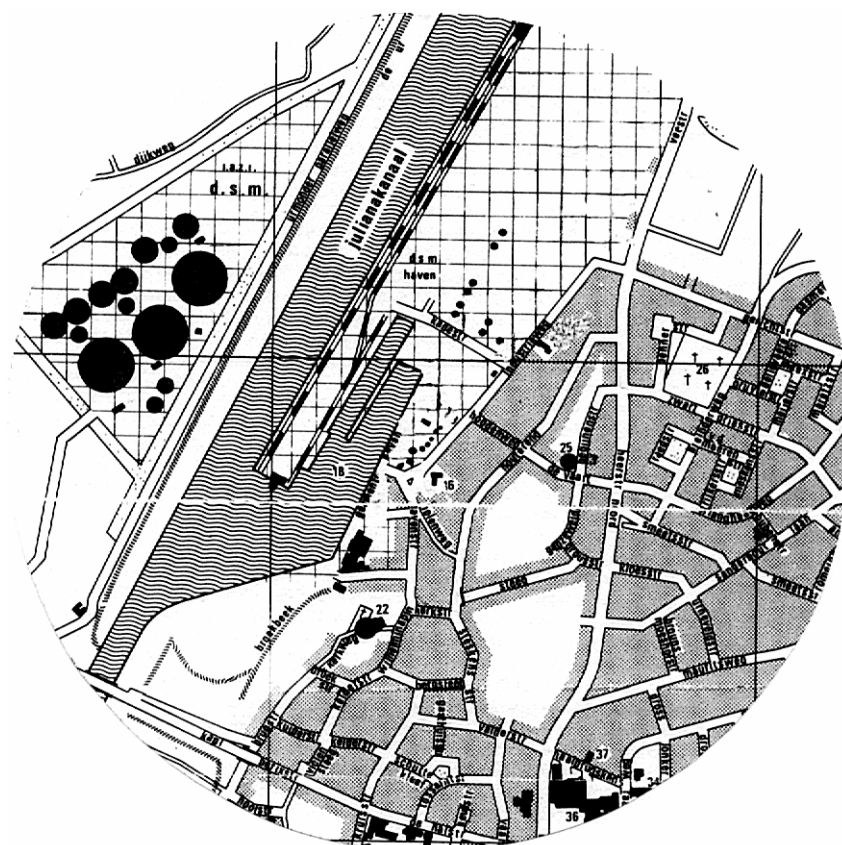

LOOD (deel 1)

Analyse van de zaak Meuleberg

Besluitvorming rond bodemsanering in Stein

door J.H.F. Smits

Inhoudsopgave

0.	Inleiding	3
1.	Het verhaal	4
1.1.	Hoe het begon	4
1.2.	Fase 1: Hoe de zaak aan het rollen komt	6
1.3.	Fase 2: Hoe verder	11
1.4.	Fase 3: Hoe het volk ontwaakte	18
1.5.	Fase 4: Saneringsonderzoek en sanering	22
2.	De analyse	27
2.1.	Inleiding	27
2.2.	Analyse van Fase 1 (15-2-'83 t/m 30-6-'83)	29
2.2.1.	Welke actoren zijn de onderscheiden?	29
2.2.2.	Wat wilden deze actoren?	30
2.2.3.	Wat waren de activiteiten van de actoren?	30
2.2.4.	30
2.3.	Analyse van Fase 2 (1-7-'83 t/m 17-1-'84)	32
2.3.1.	Welke actoren zijn te onderscheiden?	32
2.3.2.	Wat wilden deze actoren?	32
2.3.3.	Wat waren de activiteiten van de actoren?	33
2.4.	Analyse van Fase 3 (18-4-'84 t/m 3-4-'84)	35
2.4.1.	Welke actoren zijn te onderscheiden?	35
2.4.2.	Wat wilden deze actoren?	35
2.4.3.	Wat waren de activiteiten van de actoren?	36
2.5.	Analyse van Fase 4 (4-4-'84 t/m 30-6-'85)	37
2.5.1.	Welke actoren zijn te onderscheiden?	37
2.5.2.	Wat wilden deze actoren?	37
2.5.3.	Wat waren de activiteiten van de actoren?	38
3.	Conclusie en nawoord	40
	Bijlage A: Kaart van Stein	42
	Bijlage B: Who is Who	45
	Bijlage C: Schema's Besluitvormingsstructuur	46
	Bijlage D: Bronnen	50

© 1987-2003 by J.H.F. Smits

“Ik stel één eigenschap voorop die alle mensen gemeen hebben: een aanhoudende en rusteloze begeerte naar macht en nog meer macht, die pas eindigt met de dood.”¹

T. Hobbes

0. Inleiding

Begin januari 1983 ontdekte boer Sjeng Meuleberg dat een van zijn koeien ziek was. In juni 1985 werd de grootste saneringsoperatie afgerond, ooit in Limburg gehouden. Tussen deze twee momenten liggen tweeënehalf jaar van spanning, macht, onbegrip en geldzucht. Zorgeloos werd omgesprongen met de gezondheid van mensen. En zij die zich, met welke bedoelingen dan ook, erom bekommerden, werden niet serieus genomen, of kregen de wind van voren. Dallas en Dynasty verbleken bij deze werkelijkheid geworden “soap-opera”. Dit rapport bevat een analyse van de besluitvorming rond wat begon als “de zaak Meuleberg”.

Allereerst geef ik een reconstructie van de gebeurtenissen van 7 januari 1983 tot en met 30 juni 1985. Voor deze reconstructie heb ik voornamelijk de twee lood-dossiers van de Steinse afdeling van D66 gebruikt. Dossier I bevatte de belangrijkste brieven, rapporten en andere stukken, terwijl zich in dossier II honderden krantenknipsels omtrent de loodzaak bevonden. Vooral deze laatste bron heeft als beperking dat informatie vertekend kan zijn. Ik heb erop gelet zoveel mogelijk de meningen en de feiten te scheiden. Door het samenvatten van de dossiers probeer ik de belangrijkste verwickelingen aan te geven. Ik heb voor deze werkwijze gekozen omdat het een goed zicht geeft op de vele aspecten van de zaak. Mede omdat dit rapport gevolgd zal worden door een poging de gang van zaken in zekere mate te verklaren, getiteld LOOD deel 2.

In Hoofdstuk twee probeer ik een aantal vragen te beantwoorden, die de eigenlijke analyse vormen. De analyse zal voornamelijk terugrijpen op de reconstructie in het eerste hoofdstuk. Hoofdstuk drie bevat de conclusie en een nawoord. In de conclusie zal ik wat vermoedens uiten over wat volgens mij motieven zijn geweest voor de actoren om zo te handelen als ze deden.

Achter het derde hoofdstuk zult u nog enkele bijlagen aantreffen. In Bijlage A vindt u kaartjes van Stein, Bijlage B bevat een beknopte “Who is Who”, en Bijlage C bevat de 4 schema’s van de besluitvormingsstructuren in de achtereenvolgende fases. Door middel van voetnoten wordt verwezen naar de bronnen. Als in de voetnoot een nummer wordt genoemd, verwijst dat naar de lijst van bronnen in Bijlage D. Helemaal op het einde van dit rapport bevindt zich een index.

De tweede druk kwam na een reflectie op 21 februari 1987 tot stand. Deze derde druk is een verder gestroomlijnde versie van de tweede druk.

Boven elk hoofdstuk vindt u een uitspraak die (zijdelings) met de materie te maken heeft. De uitspraken zijn enerzijds bedoeld als verluchting, anderzijds ter overpeinzing.

LOOD (deel 1) is bedoeld voor iedereen die het wil lezen, hoewel ik niet denk dat iedereen evenveel nut zal hebben van de analyse in Hoofdstuk 2. Van de paragrafen 2.1, 2.2.1, 2.3.1, 2.4.1 en 2.5.1 uit dit hoofdstuk weet ik zeker dat ze voor iedereen interessant zijn.

Joost Smits
Weert, augustus 1988

¹ T. Hobbes, nr. 1, blz. 115

“Er is weinig dat bureaucraten meer haten dan vernieuwing, vooral vernieuwing die betere resultaten oplevert dan de oude gang van zaken. Verbeteringen doen mensen bovenaan de ladder altijd onbekwaam lijken. Wie vindt het prettig om onbekwaam te lijken?”²

F. Herbert

1. Het verhaal

1.1. Hoe het begon

Begin zaterdag 8 januari 1983 (andere bronnen vermelden 7 januari, JS) ontdekt boer Sjeng Meuleberg tijdens de dagelijkse verzorging van zijn vee dat een van zijn koeien ziek is. Hij laat onmiddellijk een veearts roepen die 's middags constateert dat het dier een vergiftiging heeft opgelopen. Op 14 januari roept de boer de hulp in van drs. N.J.G. Crombach, dierenarts te Stein. (Weer? De dierenarts zegt dat het eerste contact op 14 januari was³, terwijl de media 7 of 8 januari vermelden⁴, JS). Twee andere koeien vertonen namelijk dezelfde vergiftigingsverschijnselen. In de week volgend op 17 januari wordt een identiek ziektegeval vastgesteld. Het vermoeden bestaat, dat de intoxicatie via de voeding veroorzaakt wordt. Onmiddellijk wordt op een andere voeding overgegaan, waardoor de uitbraak tot deze vier gevallen beperkt blijft. In drie van de vier gevallen moet tot noodslachting worden overgegaan. Eén koe overleeft...

Men vermoedt dat hier een loodintoxicatie in het spel is. Dat wordt bevestigd door een bloedonderzoek, ingesteld op verzoek van de dierenarts door de Gezondheidsdienst voor Dieren te Heythuizen. Ook een onderzoek van “gezonde” dieren wijst uit dat deze dieren een bijna dodelijk loodgehalte in het bloed hebben. Daaruit mag de conclusie getrokken worden dat vrijwel de hele rundveestapel aangetast is.⁵ Een voederonderzoek, ook ingesteld door de gezondheidsdienst voor dieren, wijst uit dat het hooi aan lood meer dan 10 tot 25 maal de toegestane grenswaarde voor vergiftiging bevat. Aan cadmium wordt in het hooi 9 tot 18 maal de grenswaarde gevonden. De samenstelling en hoeveelheid zware metalen in de bieten liggen rond de grenswaarden, dus eigenlijk ook gevaarlijk hoog.⁶ D66 van Stein laat hooi en bieten ook nog onderzoeken door de Chemiewinkel van de Technische Hogeschool Eindhoven (nu: Technische Universiteit). Na onderzoek komt deze tot dezelfde conclusie.

De bieten zijn verbouwd en geoogst op een stuk grond, gelegen aan de Maas te Meers. Gezien de hoge ligging van het terrein is met zekerheid te stellen dat het stuk land niet onder water komt te staan bij extreem hoge waterstanden van de Maas. De verontreiniging van de grond is volledig terug te voeren op de bemesting met natte kalkslib, afkomstig van de IAZI-DSM waterzuiveringsinstallatie. Het mestbedrijf in kwestie is Kurstjens bv uit Grubbenvorst. Een overdosering van ± 100% heeft plaats gevonden, gerelateerd naar de hoeveelheden bestemd voor bouwland. De Unie van Waterschappen wijst de gebruiker erop dat hijzelf verantwoordelijk is voor het inachtnemen van de doseringsnormen. De vraag is of boeren in staat zijn afleverbonnen op een juiste wijze te beoordelen. De vergiftiging bij de veestapel door deze bieten kan niet significant worden aangetoond. Het hooi dat de koeien gevoerd werd, komt uitsluitend van een perceel, gelegen in 't

² F. Herbert, nr. 2, blz. 238

³ Drs. N.J.G. Crombach, Bijlage bij brief van P.J. Meuleberg aan B&W d.d. 3 april 1988, 27 maart 1983

⁴ Rob Cobben, “Moeten er eerst mensen doodgaan voordat er wat aan gedaan wordt?”, Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

⁵ Drs. N.J.G. Crombach, Bijlage bij brief van P.J. Meuleberg aan B&W d.d. 3 april 1988, 27 maart 1983

⁶ P.J. Meuleberg, Brief aan B&W van Stein, 3 april 1983

Broek in de directe nabijheid van de overslaghaven van de gemeente Stein. Getuigen, die de veehouder geholpen hebben kunnen bevestigen dat dit perceel het laatst gehooïd is en vervolgens opgeslagen, zodat dit hooi als eerste gebruikt is voor de voeding van de dieren. De veehouder bevestigde dat hij op dit stuk grond voor de eerste keer hooi heeft geproduceerd.⁷

Hoe raakte het hooi verontreinigd? Daarvoor zijn vijf mogelijke oorzaken denkbaar:

- Voormalige afwatering van het haventerrein

Tot 1978 werd het rioolwater van de haven via een open riool in 't Broek en het riviertje de Ur indirect in de Maas geloosd. Later werd een rechtstreekse verbinding naar de Maas aangelegd. Omdat het water dat van de haven afkomt lood bevat (o.a. door het nathouden van de opslagberg looderts) en 't Broek regelmatig overstroomde, kan deze afwatering de oorzaak zijn geweest van bodemverontreiniging.⁸

- Kwelwater van de Maas

Het perceel is, evenals de percelen ten zuiden van de Kapelaan Berixstraat in het verleden diverse malen overspoeld als gevolg van een gebrekkige waterafvoer. Informatie omtrent de bodemstructuur, het hoogteverschil van genoemd perceel ten opzichte van de waterloop van de Maas en het water dat de grondslag van een dijk door moet laten, sluit deze mogelijkheid uit.

- Rioolwater

Enkele malen per jaar staat dit perceel, alsook de percelen gelegen aan de Steenwegstraat onder water. De oorzaak hiervan is dat bij langdurige en/of hevige regenval het hier aanwezige rioolstelsel de afvoer niet kan verwerken en aldus overloopt. Gezien de frequentie, de beperkte duur, en de veelvoudige verdunning van het rioolwater is ook deze mogelijkheid uit te sluiten.

- Tijdelijke looderts-dumping in de nabijheid ten noordwesten van het perceel

Gezien de waterloop van de bronnen in het Broek en het te verwachten en aanwezige stromingsbeeld bij hoog water op het perceel moet ook deze mogelijkheid vervallen.

- Loodstof

Het is zeer goed mogelijk dat loodstof de oorzaak is geweest van de vervuiling. Gedachten dat verwaaiing van looderts onwaarschijnlijk is vanwege het hoge soortelijk gewicht kunnen van de hand worden gewezen. Het feit dat lood is geconstateerd in het bloed bij inwoners van het Duitse plaatsje Stolberg is een duidelijke ondersteuning van deze visie. Bij de bepaling van de deeltjesgrootte van het looderts komt duidelijk vast te staan dat looderts stofdeeltjes bevat in de orde van grootte vanaf 2 à 5 micro-meter. Het feit dat verontreiniging van het perceel niet is bewerkstelligd door een transportmiddel, wijst erop dat dit moet zijn geschied via de lucht. Als enige naburige bron valt de loodertsoverslag van de haven Stein aan de wijzen.⁹

In de haven bevindt zich een opslagplaats voor looderts. Dit erts wordt vanuit Venezuela en China, via de havens van Rotterdam en Antwerpen naar Stein getransporteerd. Vandaar wordt het met vrachtwagens vervoerd naar het Westduitse Stolberg, waar het verwerkt wordt in de metaalindustrie. Stolberg was in 1984 nog in het nieuws toen daar bij een aantal kinderen loodvergiftiging werd geconstateerd. Aan het verontreinigde weiland grenzen de moestuintjes van de bewoners in de Brugstraat.¹⁰

Rond 1 februari wordt de dan bekende informatie telefonisch doorgegeven aan de milieuafdeling van de gemeente Stein. Daarop komt echter geen reactie.¹¹

⁷ Afd. D66 Stein, Rapport betreffende Gifproblematiek Haven Stein, 15 mei 1983

⁸ Artikel in de Limburger, 26 juli 1983

⁹ Afd. D66 Stein, Rapport betreffende Gifproblematiek Haven Stein, 15 mei 1983

¹⁰ Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

¹¹ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

1.2. Fase 1: Hoe de zaak aan het rollen komt

(15-2-'83 t/m 30-6-'83)

Als dierenarts Crombach half februari de uitslag van de onderzoeken verneemt, besluit ook hij de gemeente in te lichten. Crombach vreest namelijk voor loodbesmetting in de aan het weiland grenzende groentetuintjes. De gemeente gaat echter niet openlijk tot actie over. Ondanks de ernst van de zaak hullen burgemeester Vrouwenraets en zijn wethouders zich in een stilzwijgen. Wel worden achter de schermen Provinciale Waterstaat en de Inspectie van de Volksgezondheid ingeschakeld om monsters te nemen in het verontreinigde gebied. De bewoners blijven echter gewoon groenten uit eigen tuin consumeren.¹² Ik schat dat het nu ongeveer 15 februari is; de eerste fase is begonnen.

Op 3 april 1983 schrijft dhr. Meuleberg: "Het is genoegzaam bekend dat op de terreinen van de overslaghaven permanent lood- en cadmiumhoudende ertsen in depot opgeslagen zijn en overgeladen worden. Uit verklaringen van omwonenden en tal van mediapublicaties in het verleden blijkt dat met name het overlagen gepaard gaat met de nodige stofproductie. Bij wind uit west over noord tot oostelijke richting is het evident dat dit stof zich ook in aanzienlijke hoeveelheden afzet op het eerder genoemde perceel, hetgeen is gelegen op een afstand van ca. 500 meter." Door de aard van het gebied kan verhoudingsgewijs nog meer stofbelasting optreden. In de brief claimt de heer Meuleberg verder nog een schade van 20.000 gulden. Een afschrift van de brief gaat onder andere naar het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Limburg.¹³ De brief wordt overigens opgesteld in samenwerking met de plaatselijke leden van D66. Deze partij bestaat daar nog niet zo lang, en heeft nog geen zetel in de gemeenteraad.¹⁴

Op 18 april besluit D66-Statelid Tjeu Kusters om de affaire in de publiciteit te brengen. Kusters volgde voor half februari "de zaak Meuleberg" al op de voet, nadat hij door boer Meuleberg op de hoogte was gesteld van de vergiftigingsaffaire.¹⁵ Kusters is inwoner van Stein en in het dagelijks leven hoofdvoerder bij een bedrijf. Hij bemiddelt wel eens tussen werkgevers en werknemers. De zoon van boer Meuleberg is lasser en heeft als zodanig regelmatig contact met Kusters. Hij kwam met hem te spreken over de problemen van zijn vader. Kusters is daar toen nader op ingegaan. Bovendien had Kusters door zijn lidmaatschap van D66 ook contact met de D66-afdeling van Stein die boer Meuleberg al van begin af aan steunde.¹⁶

Op 20 april 1983, drieëneenhalve maand na de dood van de koe, verschijnt het eerste artikel in de krant. Kusters heeft vragen aan GS gesteld over de opslag van looderts in de haven van Stein. Volgens hem is de volksgezondheid in het geding. "We hebben contact opgenomen met de Inspecteur van Volksgezondheid die van het hele gebeuren op de hoogte bleek te zijn. Er gebeurde echter niets. Ik ben toen eens gaan kijken en bemerkte dat de buurtbewoners in de tuintjes aan de achterkant van de Havenstraat, dus in het besmette gebied, gewoon bezig waren hun groenten te telen. Voor ons was dat reden de zaak in een stroomversnelling te brengen. Ik ben in elk geval zeer verontrust. De mensen moeten weten wat er aan de hand is." Verder eist Kusters dat het looderts onmiddellijk wordt afgevoerd.¹⁷ Dezelfde dag laten B&W aan dhr. Meuleberg weten dat de schadeclaim doorgegeven is aan Centraal Beheer te Apeldoorn, hun verzekeringsmaatschappij.¹⁸ Ze reageren niet op de oproep die dhr. Meuleberg deed, gelet op hun verantwoording, nadere maatregelen, voorzieningen en voorwaarden te treffen.¹⁹

¹² Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

¹³ P.J. Meuleberg, Brief aan B&W van Stein, 3 april 1983

¹⁴ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

¹⁵ Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

¹⁶ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

¹⁷ Artikel in de Limburger, 20 april 1983

¹⁸ B&W, Brief aan dhr. P.J. Meuleberg, 20 april 1983

¹⁹ P.J. Meuleberg, Brief aan B&W van Stein, 3 april 1983

In de krant van 21 april 1983 vinden we een reactie van de wethouder van Milieuzaken in Stein, Harie van Mulken: "De gemeente neemt deze zaak hoog op. Onmiddellijk, toen de eerste berichten binnenkwamen over deze loodvergiftiging, hebben we de inspectie van de Volksgezondheid ingeschakeld. Er zijn direct grondmonsters genomen. Als inderdaad zal blijken, dat deze vergiftiging veroorzaakt is door het looderts in de haven, zullen we maatregelen moeten nemen." De wethouder acht het niet uitgesloten dat, als blijkt dat het opgeslagen looderts het riool- of grondwater verontreinigt, dit looderts niet meer mag worden verladen in de gemeentelijke haven. Hij gelooft niet dat het looderts door de wind in het bewuste weiland is terechtgekomen." Wel heeft de gemeente onmiddellijk gelast, dat de vrachtwagens, waarmee het looderts van Stein naar Stolberg wordt vervoerd, moeten zijn afgedekt. Het artikel maakt ook melding van het feit dat omwonenden van het havenbedrijf reeds eerder actie voerden tegen de looderts-opslag.²⁰

Donderdagavond 28 april 1983, zeven uur. Op de vergadering van de gemeenteraad dienen de Partij van de Arbeid en de partij "Democratie en Inpraak in Maasland" (DiM) een motie in. Zij eisen dat de overslag van looderts in de haven van Stein onmiddellijk wordt stopgelegd en dat er een groot medisch onderzoek komt voor de bewoners in het havengebied. DiM gaat nog een stapje verder, en wil dat er een groot onderzoek komt langs de hele route tussen Stein en Stolberg. Omdat het erts tot voor kort in open vrachtwagens naar Duitsland werd vervoerd, is het goed mogelijk, aldus motie-indiener Lei Ummels van DiM, dat er een veel groter gebied is verontreinigd.²¹ In de motie wordt van B&W een verklaring gevraagd waarom ze niet direct contact hebben opgenomen met de familie Meuleberg en waarom ze niet direct na ontvangst van de schadeclaim de gemeenteraad, dan wel de leden van de commissie Ruimtelijke Ordening, Milieu, Volkshuisvesting en CAI hebben ingelicht.²² De motie wordt niettemin met vijftien tegen zes stemmen verworpen. Het CDA, dat in de Steinse gemeenteraad de absolute meerderheid heeft, stemt tegen. Evenals de VVD, de Stadspartij en de Partij Gemeenschappelijk belang.²³

In de krant van 29 april is een reden te vinden voor dit wegstemmen. Wethouder Smeets had Ummels erop gewezen dat jaren geleden ook al een onderzoek heeft plaatsgevonden onder de havenarbeiders en de omwonenden. Volgens de heer Smeets is daaruit niet gebleken dat de gezondheid van de onderzochte mensen werd bedreigd.²⁴ In een andere krant wijst wethouder Van Mulken erop dat er nog weinig te ondernemen valt. "Op de eerste plaats zal nog vast moeten komen te staan of de ertsoverslag wel de oorzaak van de vergiftigingsverschijnselen is. We kunnen moeilijk allerlei maatregelen gaan nemen, terwijl we nog nergens zekerheid over hebben. Eerst wordt alles onderzocht. Niet alleen de ertsoverslag, maar ook de rioolputten in de haven en het water in het Julianakanaal en de Ur."²⁵

Rond 1 mei verschijnt in het plaatselijke weekblad "de Schakel" de mededeling van Van Mulken: "groenten wassen is voldoende." Volgens Van Mulken heeft navraag bij de deskundigen die de vergiftigingsverschijnselen momenteel onderzoeken uitgewezen dat alle groenten gegeten kunnen worden, als ze maar goed gewassen worden. Op 5 mei laat Statenlid Kusters woedend weten dat Van Mulken valse informatie geeft. "Het gaat niet om het aanwezige looderts op de groente alleen, maar om het gehalte aan lood dat in de plant wordt opgenomen tijdens de groei. Ik vind het onvoorstelbaar dat Van Mulken deze zaak zo lichtzinnig opvat en de betrokkenen garanties durft te geven. Dergelijke informatie geeft blijk van ondeskundigheid en ik denk dat Van Mulken hier op de solotoer is. Anders had hij zijn deskundige bronnen op zijn minst met name kunnen noemen."²⁶

²⁰ Artikel in de Limburger, 21 april 1983

²¹ Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

²² Artikel in de Limburger, 26 april 1983

²³ Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

²⁴ Artikel in de Limburger, 29 april 1983

²⁵ Artikel in het Limburgs Dagblad, 29 april 1983

²⁶ Artikel in het Limburgs Dagblad, 5 mei 1983

Op 13 mei 1983 krijgt boer Meuleberg de waarschuwing van het Waterschap Zuiveringschap Limburg het terrein waar hij het lood-hooi had geogost niet in gebruik te nemen.²⁷

15 Mei 1983. D66 neemt het initiatief de gemeenteraad te informeren. Daartoe zenden ze een 11 bladzijden tellend rapport aan de fractievoorzitters van CDA, DiM, PvdA, Stadspartij, VVD en PGB. Dit doet het met het doel de fracties te ondersteunen bij de beoordeling van het op 18 mei te verwachten rapport van deskundigen, en de daarop volgende discussie inzake de standpuntbepaling. Het rapport gaat onder andere in op de oorzaak van de vervuiling, voorschriften die overtreden zijn, voorschriften die niet goed na te leven zijn, de gevolgen daarvan voor de mens, en conclusies en aanbevelingen. De belangrijkste daarvan waren al bekend, maar nu wordt de argumentatie nog eens benadrukt.²⁸

Op maandag 16 mei 1983 staat in de Volkskrant breed uitgemeten een samenvatting van wat er gebeurd is. De journalist, Rob Cobben, heeft een gesprek gehad met o.a. wethouder Van Mulken. Uit het artikel valt op te maken dat dit gebeurd is vóór 1 mei. Van Mulken zegt: "Wij hebben alles gedaan wat tot nu toe mogelijk was. Volksgezondheid en Provinciale Waterstaat zijn bezig met een onderzoek. Pas als dat op 18 mei is afgerond weten we meer." In het artikel schrijft de journalist ook: "De verlading van looderts levert de gemeente jaarlijks twee ton op. Een aardig bedrag op een toch al niet sluitende begroting."

Ook wordt aandacht besteedt aan de vraag hoe het lood op het weiland terecht kwam. Volgens Van Mulken is verspreiding via de lucht uitgesloten, omdat de ertsberg volgens de hinderwetvergunning constant nat gehouden moet worden, en omdat het erts volgens hem te zwaar is om te verwaaien.²⁹ In het rapport van D66 was er op gewezen dat constante naleving van de hinderwetvergunning moeilijk is, en verwaaiing gezien de fijnheid van loodstof wél tot de mogelijkheden behoort.³⁰

Waarom heeft de gemeente de bewoners niet meteen ingelicht dat hun groentetuintjes besmet zouden kunnen zijn? Van Mulken: "Wij willen geen paniek zaaien. Om te voorkomen dat er allerlei spookverhalen de ronde gaan doen, hebben we dat dus niet gedaan. En bovendien, hoe kunnen we iets zeggen voordat we zelf precies weten wat er aan de hand is?" Maar er is juist wél paniek ontstaan omdat niemand wist waar hij aan toe was.³¹

Op 18 mei eist D66 in een krantartikel het aftreden van wethouder Van Mulken. De partij is van mening dat de wethouder in ernstige mate tekort is geschoten. Nogmaals wordt op de twee oorzaken van de vergiftiging van de koeien van Meuleberg gewezen: de overbemesting met kalkslib en (als hoofdschuldige) de loodertsopslag in de Steinse haven. Verder wordt aangedrongen op maatregelen om een voor de volksgezondheid veilige opslag te garanderen.³²

Dezelfde dag wordt een bespreking gehouden over de uitkomsten van het bodemonderzoek van Provinciale Waterstaat. Aanwezig zijn de heer Schreurs (Volksgezondheid en Milieu), de heer Schlösser (Waterschap Zuiveringschap Limburg), de heer Smelik (Provinciale Waterstaat), burgemeester Vrouwenraets, wethouder Van Mulken, gemeentesecretaris Schreurs, de heren Van der Sande, Goossens en Cobben. In verband met de lood-intoxicatie van de koeien is het onderzoek beperkt gebleven tot lood en cadmium. De conclusies uit het onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

- Het gebied van het Broek is met lood verontreinigd

²⁷ Dagelijks bestuur Waterschap Zuiveringschap Limburg, Brief aan dhr. Meuleberg, 13 mei 1983

²⁸ Afd. D66 Stein, Rapport betreffende Gifproblematiek Haven Stein, 15 mei 1983

²⁹ Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

³⁰ Afd. D66 Stein, Rapport betreffende Gifproblematiek Haven Stein, 15 mei 1983

³¹ Rob Cobben, op. cit., Artikel in de Volkskrant, 16 mei 1983

³² Artikel in de Limburger, 18 mei 1983

- De bron voor deze verontreiniging kan worden toegeschreven aan een voormalig lozingspunt van de terreinriolering van het havenbedrijf in het talud. (Dit lozingspunt is vanaf 1978 verdwenen³³)
- Dit talud en het slib in en op de bodem van de afvoergeulen en van de Broekbeek bevatten zeer veel lood (ca. 8000 mg. per kg. droge stof)
- Het gehele gebied van het Broek vertoont overigens een lichte verhoging van het loodgehalte (ca. 2000 mg. per kg. droge stof). Waarschijnlijk is dit veroorzaakt door optredende "overstromingen" van dit drassige gebied. Normale loodgehalten in grond zijn 30 a 50 mg. per kg. droge stof (!!!, JS).
- De kwelwatersloot en luchtverontreiniging zijn geen oorzaken geweest³⁴

In de bespreking over de onderzoeksresultaten komen een paar interessante punten naar voren:

- Drs. J.K. Smelik, hoofd van de afdeling Milieuhygiëne van Provinciale Waterstaat geeft aan dat de Broekbeek weliswaar sterk chemisch verontreinigd is, maar dat er in de tuintjes geen sprake is van een alarmerende verontreiniging. Ook voor de volksgezondheid bestaat geen gevaar.
- De burgemeester vraagt zich af wie de verantwoordelijkheid heeft. Indien de gemeente stappen gaat ondernemen, erkent zij dan geen schuld ten opzichte van het bedrijf Meuleberg? Zijns inziens is het toezichthoudend orgaan (de provincie) verantwoordelijk. Ook in het vervolg van de bespreking maakt hij zich druk over aansprakelijkheid en kosten (!!!, JS).
- Gemeentesecretaris Schreurs wil wel maatregelen, maar vindt dat eventuele aanpassingen aan de haven niet duurder mogen worden dan de opbrengst van de overslag.
- De verontreiniging is ontstaan door een verkeerde toestand in het verleden (tot 1978).

Voorgesteld wordt o.a.:

- Het provinciaal bestuur te verzoeken de verontreiniging aan te melden als saneringsobject in het kader van de Interimwet Bodemsanering
- De Keuringsdienst van Waren te verzoeken in de tuintjes bodemonsters te nemen alsmede onderzoeken te verrichten aan de gewassen

Op 24 mei worden de betreffende brieven verstuurd.³⁵

In de krant van 20 mei blijkt weer dat de bevolking erg verontrust is. Men weet niet waar men aan toe is. "De gemeente heeft ons nergens over voorgelicht. En dat vinden we nog het ergste. Kennelijk moet het initiatief van ons uitgaan. De politieke partijen grijpen de affaire aan om er hun voordeel mee te behalen, maar wij zijn de gedupeerden en kunnen 's nachts niet meer slapen van de zorgen.", zegt een bewoner van de Brugstraat.³⁶

26 Mei 1983. Vandaag verstuurt D66 een brief aan de gemeenteraad van Stein waarin het commentaar levert op het onderzoeksrapport. Er wordt hard uitgehaald naar de uitspraken die op de bespreking van 18 mei zijn gedaan. Tegenstellingen in beweringen worden aangetoond en van Van Mulken wordt gezegd dat hij de kwestie bagatelliseerde. D66 blijft van mening dat hij als "milieu"-wethouder discutabel is. Verder blijft D66 erbij dat er sprake is van een ernstige verontreiniging, veroorzaakt door verwaaiing. Nergens wordt het tegendeel voldoende bewezen.³⁷

De volgende dag staat in de krant de mededeling van de heer Smelik dat de omgeving van de Broekbeek waar zeer hoge concentraties lood in de bodem werden aangetroffen geheel zal moeten worden afgegraven. Smelik heeft de indruk dat de gemeente Stein de hinderwetvoorwaarden met betrekking tot de loodertsoverslag in het gemeentelijk havenbedrijf niet juist heeft nageleefd. Met name bij de gebrekkige wijze waarop het looderts met water wordt besproeid stelt Smelik grote vraagtekens. Bij de bespreking bedient de gemeente zich van bakken water. Volgens Smelik moet

³³ Artikel in de Limburger, 18 mei 1983

³⁴ Artikel in de Limburger, 18 mei 1983

³⁵ Gemeente Stein, Verslag bespreking d.d. 18 mei 1983 inzake bodemonderzoek, 24 mei 1983

³⁶ Artikel in de Limburger, 20 mei 1983

³⁷ Afd. D66 Stein, Brief aan de gemeenteraad, 26 mei 1983

er een sproei-installatie worden aangebracht. Ook moeten de vrachtwagens, die het looderts naar Stolberg vervoeren, worden afgespoeld of dient er op het haven terrein een bassin met water aanwezig te zijn, waar de vrachtwagens doorheen rijden alvorens ze de openbare weg bereiken. Dat is nodig om te voorkomen dat er looderts buiten de inrichting op straten en stoepen wordt verspreid. Verder zullen maatregelen getroffen moeten worden om te voorkomen dat er nog meer looderts in de riolering terecht komt. In het artikel staat verder dat de gemeente onderzoekt wat de kosten zijn van een sproeisysteem en een afsputinstallatie voor vrachtwagens. Indien de kosten van deze voorzieningen de inkomsten van de loodertsopslag te boven gaan, moet worden overwogen de overslag van het erts te beëindigen.³⁸

³⁸ Artikel in de Limburger, 27 mei 1983

1.3. Fase 2: Hoe verder

(1-7-'83 t/m 17-1-'84)

Er is een korte pauze, waarin alle actoren een afwachtende houding aan lijken te nemen. Maar begin juli komt D66 weer in actie. Het stuurt een brief naar B&W en GS waarin het dezen wil informeren omtrent de toestand in de haven van Stein met betrekking tot de loodop- en overslag. "De afdeling D66-Stein kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de onderzoeksresultaten van te weinig betekenis zijn geweest voor de toezichhoudende en met de uitvoering belaste instantie, gezien de huidige werkwijze met betrekking tot de looderts op- en overslag ter plaatse." Met foto's probeert D66 aan te tonen dat beide instanties ernstig tekort schieten in de praktische uitvoering van de bestaande vergunningvoorwaarden. De belangrijkste conclusies zijn:

- GS controleren te weinig de naleving van de vergunningvoorwaarden, en zijn daarom medeverantwoordelijk voor de vervuiling
- de gemeente leeft de vergunningvoorwaarden niet na, en is derhalve in overtreding
- gezien de ruime aandacht hiervoor in de pers, en het feit dat toch niets aan de situatie is gedaan, is sprake van opzettelijke nalatigheid: een misdrijf
- de foto's tonen dat verwaaiing van looderts tot de mogelijkheden behoort

D66 kiest deze weg omdat met name de wethouder van Milieuzaken Van Mulken de afdeling te kennen heeft gegeven geen boodschap te hebben aan "pseudo-deskundigen" op dit terrein, hetgeen plaatselijk overleg onmogelijk maakt. Een copie van de brief gaat onder andere naar Ineke Lambers, staatssecretaris van Milieuzaken voor D66 in het kabinet van Agt II.³⁹ Zij steekt de Steinse democraten een hart onder de riem middels een brief van 6 juli. Verder geeft ze enkele adviezen.⁴⁰

Op 13 juli ontvangt D66 de resultaten van een bodemonderzoek dat ze de Chemiewinkel van de Technische Hogeschool Eindhoven enkele weken eerder uit heeft laten voeren. Afschriften worden gestuurd aan de colleges van B&W en GS, de heer Smelik (Provinciale Waterstaat), de heer Schreurs (Volksgezondheid en Milieuhygiëne), de Tweede Kamer- en de Statenfractie van D66.⁴¹ Op 19 juli wordt een brief geschreven aan B&W waarin dezen gevraagd worden om het nieuwe feitenmateriaal met D66 te bespreken. Als B&W niet binnen 8 dagen reageren, zal D66 de onderzoeksresultaten publiek maken.⁴² In tegenstelling tot het eerdere bodemonderzoek is dit onderzoek ook op hoog terrein gehouden. In het rapport staat: "Uit het onderzoek blijkt duidelijk dat sprake is van een ernstige milieuverontreiniging in de omgeving van de loodertsopslag in de haven van Stein." Zit er normaal 50 ppm (parts per million) lood in de bodem, en kan van schadelijke gevolgen worden gesproken bij een concentratie van 300 ppm, in het havengebied van Stein werden, ook in tuintjes van bewoners, concentraties gemeten van 12.000 tot 27.000 ppm. "Deze verontreiniging wordt ongetwijfeld veroorzaakt door verstuiving van het opgeslagen looderts." De cadmiumvervuiling wordt veroorzaakt door een verontreiniging in het looderts. "Bovendien mag het transport over de weg niet vergeten worden als mede-oorzaak. Toen we de monsters namen, hebben we geconstateerd dat de opslag van het erts niet in overeenstemming met de hinderwetvergunning geschiedt. Het erts was tot ruim boven de omringende schutting opgeslagen."⁴³

Dat is de doodssteek voor het gemeentebestuur. Het nodigt D66 uit om te komen praten. D66 wil dat alleen als de provincie ook vertegenwoordigd is. Het gesprek zal rond de eerste augustus plaatsvinden.⁴⁴

³⁹ Afd. D66 Stein, Brief betreffende praktische naleving hinderwetvoorwaarden in de haven van Stein, begin juli 1983

⁴⁰ Ineke Lambers, Brief aan D66-Stein, 6 juli 1983

⁴¹ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

⁴² Afd. D66 Stein, Brief aan B&W, 19 juli 1983

⁴³ Chemiewinkel Eindhoven, Analyseresultaten van de grondmonsters, 8 juli 1983

⁴⁴ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

In de krant van 26 juli wordt verslag gedaan van het bezoek dat D66-Tweede Kamerlid prof. Gerrit Mik bracht aan Stein. "De provincie kan een zekere onzorgvuldigheid worden verweten bij de afgifte van de vergunning voor de afvoer van rioolwater uit de haven van Stein." In dit water zit namelijk ook looderts, waarmee het Maaswater vervuild wordt. In het artikel staat verder dat tijdens het bezoek van Mik bleek dat de gemeente inmiddels meer werk heeft gemaakt van de naleving van de voorwaarden van de hinderwetvergunning. Zo was bijvoorbeeld de loodertsberg netjes afgetopt tot de vereiste hoogte (één meter beneden de rand van de vakken) en was ook het haventerrein schoongeveegd.⁴⁵

Op 27 juli is de bijeenkomst van D66 en B&W. D66 schrijft in een brief de onderzoeksresultaten aan de gemeente te overhandigen op een aantal voorwaarden. Dat zijn o.a.:

- er moeten maatregelen worden genomen
- D66 wil in augustus op de hoogte worden gesteld omtrent de resultaten van het overleg
- B&W moeten instemmen met de aanwezigheid van deskundigen uit D66 bij het overleg tussen instanties over de onderzoeksresultaten
- de afdeling D66 kan na 1 september overgaan tot het publiek maken van de gegevens, indien er vanuit de aangeschreven instanties (Provinciale Waterstaat en Inspectie van de Volksgezondheid) geen reactie is gekomen of anderzijds het overleg geen resultaten heeft opgeleverd

Aangedrongen wordt op een nader onderzoek naar de verwaaiing van looderts. Voorlopig doet D66 echter geen mededelingen naar buiten.⁴⁶ Op de bijeenkomst zegt de burgemeester dat in het vervolg Kusters beter als woordvoerder voor beide partijen op kan treden, in plaats van Van Mulken.⁴⁷

Toch lekken gegevens uit. In de krant van 4 augustus staan cijfers te lezen die duiden op de ernstige verontreiniging. Statenlid Kusters zegt: "We vinden de zaak te ernstig, dat we er politieke munt uit willen slaan. Het gaat ons om het belang van de volksgezondheid."⁴⁸

In de krant van de volgende dag staat een reactie van Volksgezondheid: "Het onderzoek is niet erg diepgaand geweest. Maar de hoge waarnemingen die erin genoemd zijn geven alle aanleiding om verder te onderzoeken."⁴⁹

8 Augustus. In opdracht van de gemeente heeft de Keuringsdienst op diverse plaatsen in de gemeente als nacontrole monsters genomen van gewassen. Dat was ook al op eerdere datum gebeurd. De gemeente Stein heeft een grootscheeps onderzoek ingesteld naar de verontreiniging van bodem en gewassen. B&W hebben hiertoe besloten na overleg met Provinciale Waterstaat, de Inspectie Volksgezondheid en Milieuhygiene, de Inspectie voor de Voedingsmiddelen in Den Bosch, de Keuringsdienst van Waren en het Water- en Zuiveringschap. Intussen zit boer Meuleberg te wachten op een schadeuitkering. Hij heeft nog steeds niets gehoord van de verzekeringsmaatschappij.⁵⁰

De krant van 10 augustus onthult nog meer bijzonderheden uit het rapport. Zelfs de conclusie uit het rapport wordt gepubliceerd. De geheimhouding wordt langzaam doorbroken.⁵¹

De oppositie pikt de geheimhouding rond de loodertsaffaire niet meer, bericht de krant van 11 augustus. In een harde brief aan het college van B&W stelt DiM vast dat van een eerder beloofde

⁴⁵ Artikel in de Limburger, 26 juli 1983

⁴⁶ Afd. D66 Stein, Brief over rapport Chemiewinkel, 27 juli 1983

⁴⁷ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

⁴⁸ Artikel in de Limburger, 4 augustus 1983

⁴⁹ Artikel in het Limburgs Dagblad, 5 augustus 1983

⁵⁰ Artikel in de Limburger, 11 augustus 1983

⁵¹ Artikelen in de Limburger en het Limburgs Dagblad, 10 augustus 1983

verbeterde informatieverstrekking geen sprake is. "Het feit dat Burgemeester en Wethouders in zo'n belangrijke zaak zo geheimzinnig doen, wekt terecht wrevel op, en komt de openheid niet ten goede." DiM acht het evenals D66 noodzakelijk dat er een uitgebreid vervolgonderzoek komt. Gezien hun eerder ingenomen standpunt (dat weg werd gestemd, JS) wensen ze onmiddellijk op de hoogte te worden gesteld van de inhoud van het rapport.⁵²

Raadslid M. Cosemans komt tot de conclusie dat de rapporten van Provinciale Waterstaat en de Chemiewinkel, vooral wat betreft verwaaiing, lijnrecht tegenover elkaar staan. Wie heeft er gelijk, vraagt hij zich af. Hij wenst ook dat de raad als geheel zich met de zaak gaat bemoeien, en niet als losse fracties. De zaak moet uit de politieke sfeer.⁵³

De krant van 12 augustus brengt als nieuws dat de Keuringsdienst van Waren in een tussenrapport tot de conclusie is gekomen dat de groenten in de tuinen niet giftig zijn.

Op 15 augustus zal de gemeente beslissen wie een vervolgonderzoek moet gaan uitvoeren. Op 1 september zal de gemeente met een kredietvoorstel voor het onderzoek komen. De precieze kosten zijn nog niet bekend.⁵⁴

De PvdA-fractie laat weten ook inzage te willen in het rapport van de Chemiewinkel, staat in de krant van 17 augustus. Zij betreurt dat zij bepaalde informatie via de krant heeft moeten krijgen.⁵⁵

In het blad "de Schakel" laat de gemeente dezelfde dag weten dat er geen aanleiding bestaat het gebruik van grond voor plantdoeleinden en het gebruik van de planten voor consumptiedoeleinden te ontraden. Vermeld wordt dat van de plantmonsters die op 8 augustus als nacontrole zijn genomen, nog geen resultaten bekend zijn.⁵⁶

De volgende dag wordt aangekondigd dat het gemeentebestuur zal gaan praten met de directie van de "Bleihütte", het loodertsverwerkingsbedrijf in Stolberg. "We willen van de directie de garantie, dat zij voor een langere periode van de haven in Stein gebruik zal maken. Krijgen we die garantie niet, dan heeft het geen zin dure voorzieningen te treffen en kunnen we de ertsoverslag beter beëindigen.", aldus de burgemeester. Beëindiging van de overslag betekent een inkomstendering van 25 procent. Het zal nog wel enige weken duren voordat de gemeente inzicht heeft in wat moet gebeuren. "Valt het looderts weg, dan moeten we andere milieu-vriendelijke produkten zien aan te trekken", aldus een lid van de commissie Financiën van de gemeente Stein.⁵⁷

Op zaterdag 27 augustus staat in de krant dat GS een gedetailleerd onderzoek in gaan stellen in Stein. Afhankelijk van de resultaten zal worden overgegaan tot verscherping van de hinderwetsvoorwaarden, of stopzetting van de overslag. De bevoegdheden op het gebied van bodemsanering liggen bij de provincie. Ook de financiering van de onderzoeken komt in eerste instantie voor de rekening van de provincie. De onderzoeken worden begeleid door een uit bestuurders samengestelde stuurgroep en een ambtelijke werkgroep.⁵⁸ De stuurgroep wordt gevormd door VVD-deputé Lodewijks, Schreurs (Volksgezondheid en Milieuhygiëne), Smelik (Provinciale Waterstaat) en Van Mulken.⁵⁹ De werkgroep bestaat uit ambtenaren van Provinciale Waterstaat, de gemeente Stein en de inspectie van de Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Verwacht wordt dat de resultaten van het onderzoek binnen twee maanden bekend zullen zijn.⁶⁰

⁵² Artikel in het Limburgs Dagblad, 11 augustus 1983

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Artikel in het Limburgs Dagblad, 12 augustus 1983

⁵⁵ Artikel in de Limburger, 17 augustus 1983

⁵⁶ Artikel in de Schakel, 17 augustus 1983

⁵⁷ Artikel in de Limburger, 18 augustus 1983

⁵⁸ Artikel in de Limburger, 27 augustus 1983

⁵⁹ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

⁶⁰ Artikel in de Limburger, 27 augustus 1983

1 September, 's avonds. Loco-burgemeester Van Mulken krijgt gepeperde kritiek te slikken vanuit de raad. "Het college, en met name de wethouder van Milieu, heeft volledig gefaald.", aldus DiM-fractievoorzitter Jac. Meijers. "In plaats van een actief milieubeleid te voeren, achtte de wethouder het nodig om de kritisch ingestelde D66-afdeling te kapittelen op een ordinaire, benedenmaatse manier." Van Mulken geeft toe dat het best mogelijk is dat in het gemeentelijk havenbedrijf hinderwetvoorwaarden zijn overschreden, maar tot dusver heeft de gemeente Stein aan al haar verplichtingen voldaan. De verantwoordelijkheid voor het vervolgonderzoek berust bij de provincie.⁶¹

Over het algemeen kan het CDA zich wel vinden in de door B&W gevolgde procedure. Op de kritiek van de raad dat de raad niet voldoende geïnformeerd zou worden zei de heer Driessen (CDA): "Ik dacht dat we nu veel informatie hebben gekregen." Hij drong er ook op aan de zaak politiek clean te houden.⁶²

Op 2 september laten B&W weten de loodertsoverslag per 1 oktober te willen beëindigen. Van Mulken: "Mocht de raad besluiten tot voortzetting van de loodertsoverslag in de haven van Stein, dan zal het Duitse loodertsbedrijf moeten delen in de kosten van voorzieningen om verdere milieuverontreiniging in de haven van Stein te voorkomen." Dat bedrijf is inmiddels bezig de mogelijkheid te onderzoeken gebruik te maken van de haven van Duisburg.⁶³

Een persbericht van D66, gedateerd 5 september, bevat een reactie op het gebeurde. Er wordt op gewezen dat de gemeente niet ontheven is van haar verantwoordelijkheid tot voorlichting en informatie naar de burgers toe. D66 kondigt aan dat zelf wél te gaan doen. De partij vindt het jammer als de ertsoverslag wordt gestopt. "Dit besluit is genomen, zonder dat hieraan vooraf een uitvoerige studie is gemaakt van alternatieve mogelijkheden, zoals die reeds eerder door D66 zijn aangedragen, om te komen tot een milieuvriendelijke overslagmethode, waarbij het behoud en zelfs een uitbreiding van de werkgelegenheid waren meegenomen.⁶⁴ Een van de ideeën is in het vervolg gesloten containers te gebruiken om het erts mee te vervoeren.⁶⁵

Op 14 september staat in de krant dat DiM de onroerendgoedbelasting wil verlagen voor de bewoners van het Broek. Hun huizen zouden in waarde zijn gedaald. DiM heeft nog meer vragen. Geloven B&W nu eindelijk dat verwaaiing de oorzaak is van de vervuiling? Welke financiële gevolgen heeft een en ander voor de gemeente? Waarom hebben B&W laten weten per 1 oktober de overslag te willen staken? Kritiek heeft de fractie ook op het gemeentelijk voorlichtingsbeleid.⁶⁶

Ook de PvdA komt op een raadsvergadering met nog wat vragen aan B&W, bericht de krant van 22 september. Is de Wet Bodemsanering van toepassing op 't Broek? Berust de verantwoordelijkheid voor het saneringsonderzoek bij GS of bij B&W?

27 September 1983. B&W van Stein schrijven een boze brief aan D66 dat ze alle onderhandelingen met D66 afbreken. De reden is dat D66 het rapport van de Chemiewinkel aan de pers heeft gegeven, ondanks andere afspraken daarover.⁶⁷

Op 29 september is er een zeer tumultueuze raadsvergadering. De burgemeester had de raad voorgesteld een "inhoudelijke" discussie over de loodverontreiniging aan te houden, in afwachting van de resultaten van het provinciale onderzoek. Toen raadslid Ummels (DiM) toch zijn zegje wilde doen, werd hem het spreken onmogelijk gemaakt door de burgemeester, die een discussie in dit stadium niet zinnig vond.⁶⁸

⁶¹ Artikel in de Limburger, 2 september 1983

⁶² Artikel in de Schakel, 7 september 1983

⁶³ Artikel in de Limburger, 2 september 1983

⁶⁴ Afd. D66 Stein, Persbericht, 5 september 1983

⁶⁵ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

⁶⁶ Artikel in de Limburger, 14 september 1983

⁶⁷ B&W, Brief aan D66-Stein, 27 september 1983

⁶⁸ Artikel in de Limburger, 30 september 1983

D66 is nu kwaad op B&W, blijktens een persbericht van 6 oktober. Op bittere toon verwoorden de democraten hun gevoel uit het overleg getrapt te zijn, en dagen B&W uit het bewijs van woordbreuk te leveren. "Wij hebben zelf pas op 20 september onze eigen achterban ingelicht, om geheimhouding van het rapport te verzekeren", aldus D66. In de verklaring haalt D66 ongemeen fel uit naar het college van B&W.⁶⁹ D66 legt zich echter toch bij de situatie neer. "De meerderheid van het bestuur vond dat het nu echt geen zin meer had om opnieuw met B&W te gaan praten. Wij zullen geen advertentie meer zetten en ook geen infobulletin meer uitgeven. We hebben ontzettend veel geld en energie geïnvesteerd in het loodertsonderzoek. Het resultaat is dat we weliswaar geen schulden hebben, maar verder ook niets meer in de kas hebben zitten.", vertelt secretaris Op den Camp.⁷⁰

13 Oktober, 's morgens. De provincie neemt de eerste bodemmonsters in het Steinse havengebied. Men heeft nog twee dagen nodig om op alle 75 plekken die zijn aangegeven bodemmonsters te nemen.⁷¹

Op 15 oktober sturen bezorgde inwoners een brief aan de raad om informatie te verstrekken. Men wil weten hoe ernstig de situatie is, en men wil cijfers zien. De brief gaat vergezeld van een handtekeningenlijst (met 120 handtekeningen, dat is ± 98% van de bezochte bewoners, JS) en een adressenlijst.⁷²

Op 17 oktober gaat een begeleidend schrijven naar de fractievoorzitters. De brief is ondertekend door de tussenpersoon: de secretaris van D66, dhr. Op den Camp.⁷³

26 Oktober 1983. In de krant staat een artikel waarin wordt gezegd dat het er dik in zit dat het Duitse looderts-bedrijf in zee zal gaan met de dochteronderneming van Wesse bv, Te Neuss, als vervanging voor de haven van Stein. Deze mededeling komt van H. Minkenberg, directeur van Wesse bv.⁷⁴

De volgende dag staat in de krant dat PvdA raadslid Graad Coumans opheldering heeft gevraagd over deze kwestie. Minkenberg blijkt een zwager te zijn van burgemeester Vrouwenraets van Stein, die Havenzaken in zijn portefeuille heeft. In principe heeft hij geen bezwaar tegen het zich opwerpen als geïnteresseerde van Wesse bv. Hij vindt het echter vreemd dat dat op dit tijdstip al gebeurt, nu de zaak nog lopende is.⁷⁵ Tijdens dezelfde raadsvergadering vraagt de fractie Meijers (DiM) de brief van de bewoners aan de orde te stellen. Dat was nog altijd niet gebeurd, ook al was daar tijd genoeg voor. De fractie wil o.a. ook weten waarom er nog steeds geen bevolkingsonderzoek werd gehouden.⁷⁶

De week daarna, op 3 november, zegt de burgemeester nog steeds niet inhoudelijk te willen discussiëren over de vervuiling, omdat nog steeds geen volledige gegevens beschikbaar zijn. Lei Ummels zegt daarop dat Van Mulken anders wel steeds geruststellende uitspraken doet in de media. Ook Jac. Meijers en Graad Coumans wijzen erop dat in het verleden wel op basis van onvolledige gegevens informatie gegeven is, maar dat de informatiestroom opgedroogd is nadat de ernst van de zaak enigszins duidelijk werd.⁷⁷

Op 24 november staat in de krant dat boer Meuleberg een kort geding is begonnen tegen de gemeente Stein over de nog steeds niet betaalde schadevergoeding. Namens de gemeente Stein

⁶⁹ Afd. D66 Stein, Persbericht, 6 oktober 1983

⁷⁰ Artikel in het Limburgs Dagblad, 7 oktober 1983

⁷¹ Artikel in het Limburgs Dagblad, 14 oktober 1983

⁷² Inwoners Stein, Brief aan de raad, 15 oktober 1983

⁷³ L. Op den Camp, Begeleidend schrijven bij bovengenoemde brief, 17 oktober 1983

⁷⁴ Artikel in de Limburger, 26 oktober 1983

⁷⁵ Artikel in de Limburger, 27 oktober 1983

⁷⁶ Artikel in de Limburger, 1 november 1983

⁷⁷ Artikel in het Limburgs Dagblad, 4 november 1983

betoogde mr. Tripels dat eerst nog maar eens moet worden aangetoond dat er verband bestaat tussen de ziekte van het vee en de hoge loodconcentratie van het hooi.⁷⁸

De krant van 3 december brengt het nieuws dat de bodem in Stein ernstig verontreinigd is, en de lood-grond in Stein weg moet.⁷⁹

Op 5 december krijgt boer Meuleberg van de rechtbank gedaan dat twee deskundigen, prof. dr. H.J. Breukink en J.P.J. Van der Linden, een onderzoek gaan instellen naar oorzaak, gevolgen en schade van de loodvergiftiging waarmee de veestapel van de boer werd besmet. De eventuele aansprakelijkheid van de gemeente Stein dient in dit onderzoek buiten schot te blijven. De president heeft daarbij in zijn vonnis nadrukkelijk verwezen naar een hoofdprocedure, die gevolgd zal moeten worden om te kunnen vaststellen of de loodertsoverslag in de haven van Stein de oorzaak van de loodvergiftiging is geweest.⁸⁰

9 December 1983, 16.30 uur. Op de openbare raadsconferentie in de raadszaal van het gemeentehuis wordt aan de aanwezigen medegedeeld dat de omgeving van het havengebied van Stein zeer ernstig is verontreinigd door lood. Niet alleen het gebied "In 't Broek", maar ook terreinen direct bij de haven en achtertuinen van woningen aan het Houterend zullen moeten worden afgegraven. Verder wordt een medisch onderzoek ingesteld onder een groep van 50 kinderen van 2 tot 12 jaar. Een uitgebreid bevolkingsonderzoek komt er niet. Als er van de huisartsen indicaties komen dat dat nodig mocht zijn kan daartoe altijd nog worden overgegaan. Dat krijgen 's middags de gemeenteraad en 's avonds de bevolking van Stein van GS-lid ir. Lodewijks, burgemeester Vrouwenraets en andere deskundigen op het gebied van bodemverontreiniging en volksgezondheid te horen naar aanleiding van het onderzoek van de afdeling Milieuhygiëne van Provinciale Waterstaat op verzoek van GS. Veel verontruste vragen van bewoners blijven echter nog onbeantwoord. Opmerkelijk is de conclusie in het rapport dat de verontreiniging niet, of niet zozeer is toe te schrijven aan verwaaiing van het in de haven van Stein opgeslagen looderts, maar door het "morsen" van looderts van de vrachtwagens die van Stein naar het Duitse Stolberg rijden. Wanneer met de sanering van de grond zal worden begonnen kon gedeputeerde Lodewijks nog niet zeggen.

De burgemeester heeft de raad meegedeeld dat het Duitse bedrijf in Stolberg binnenkort het looderts vanuit Rotterdam via de Rijn gaat vervoeren. "Het bedrijf was niet genegen een langjarig contract te sluiten voor de overslag in Stein. Daarom was het niet verantwoord dure voorzieningen in de haven van Stein aan te brengen." Met zo'n installatie zijn volgens Van Mulken 1,2 miljoen gulden gemoeid.⁸¹

Op zaterdag 10 december verklaart Lodewijks zich bereid twee vertegenwoordigers van de bewoners op te nemen in de begeleidingscommissie die voor het saneringsonderzoek en de verdere afhandeling zal worden samengesteld.⁸²

De krant van 13 december bericht dat directeur dr. J. Vossen van de Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek het advies, dat PvdA-leden Graad Coumans en Riet Knibbeler schriftelijk hebben gegeven aan de bewoners van het met lood besmette gebied, onverstandig vindt. Beide raadsleden geven de bewoners het advies zich onmiddellijk met hun huisarts in verbinding te stellen, als ze onbestemde klachten hebben, als hoofdpijn, moeheid, spierpijn, of alleen maar erg ongerust zijn. "Het is onnodig onrust te zaaien. Laten we eerst het resultaat van het beperkte bevolkingsonderzoek afwachten.", vindt dr. Vossen. De gemeente deelt zijn mening.⁸³

⁷⁸ Artikel in de Limburger, 24 november 1983

⁷⁹ Artikel in de Limburger, 3 december 1983

⁸⁰ Artikel in de Limburger, 6 december 1983

⁸¹ Artikel in de Limburger, 10 december 1983

⁸² Artikel in de Limburger, 12 december 1983

⁸³ Artikel in de Limburger, 13 december 1983

Die middag houdt de provincie in het gemeentehuis van Stein van 5 tot 6 een spreekuur voor de bewoners van de besmette gebieden, die dan ook het volledig rapport van het door Provinciale Waterstaat verricht bodemonderzoek kunnen krijgen. Op de twee eerdere voorlichtingsbijeenkomsten heerste bij de bewoners nogal grote ontstemming over het feit dat zij pas zo laat werden ingelicht.⁸⁴

De volgende dag staat in de krant dat het stoppen van de overslag in Stein 8 ontslagen kost en een strop van 1,5 miljoen gulden bij het transportbedrijf Coumans uit Stein. Directeur H.J. Coumans neemt de politieke partijen van Stein kwalijk de zaak opgeblazen te hebben.⁸⁵ Dezelfde dag geeft D66 van Stein een persbericht uit waarin wordt gezegd dat de bewoners het beste zo snel mogelijk met de overheid om tafel kunnen gaan zitten. Twee deskundigen moeten worden afgevaardigd om in de groep van Lodewijks zitting te nemen. D66 wijst de door de PvdA aanbevolen handelwijze om de krachten te bundelen en van daaruit te opereren af. Verder vindt D66: "Inspelen op de emoties van de bewoners door allerlei verklaringen uit te geven, heeft op dit moment geen enkele zin."⁸⁶

29 December 1983. DiM stelt in een aparte nota dat de autoriteiten de hele affaire in de doofpot willen stoppen, omdat er te grote belangen voor de overheid op het spel zouden staan. De doofpot-theorie krijgt volgens DiM gestalte via de ongetwijfeld jarenlange onderzoeken waarmee al een aanvang is gemaakt. Met name GS als vergunningverlener en wethouder Van Mulken als vergunninghouder worden genoemd als direct belanghebbenden bij het verdoezelen van de waarheid over de omvang van het milieuschandaal in Stein. "Het afgelopen jaar hebben de diverse verantwoordelijke overheden niet uitgeblonken in politieke wil om deze affaire tot op de bodem uit te zoeken. Een houding die niet bevreemdt gezien de belangen die diverse overheidsinstanties, betrokken bij dit onderzoek, hebben bij deze affaire." Verder wordt gewezen op het schrille contrast tussen de conclusies die de Chemiewinkel en Provinciale Waterstaat trekken over de manier waarop de vergiftiging tot stand is gekomen.⁸⁷

Op donderdag 5 januari wordt een begin gemaakt met het bloedonderzoek bij ongeveer 55 kinderen van 2 tot 12 jaar, uitgevoerd door het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid in samenwerking met de Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek. De resultaten zullen over 3 à 4 weken bekend zijn. Aldus dokter Vossen.⁸⁸

Op 10 januari wordt door D66 een brief aan GS opgesteld. De brief gaat in op de voorlichtingsbijeenkomsten en het rapport. Over de bijeenkomsten wordt gezegd: "Het geven van niet afdoende antwoorden of het ontwijken van gestelde vragen was het zwakke punt in uw voorlichting". Met betrekking tot het rapport verschilt D66 op een aantal punten van mening met de onderzoekers. De oorzaak is de invalshoek met betrekking tot de analyse van de gegevens (monsterdiepte, plaatsbepaling en het vervolgonderzoek bij bepaalde meetwaarden) die D66 liever anders gezien had. Verteld wordt verder dat het CDA-college alle overleg met D66 heeft afgebroken en men doet een beroep op GS, en met name de voorzitter van de stuurgroep (Lodewijks) om met alle deskundigen in deze affaire in overleg te treden. Dus ook met D66. De brief wordt echter niet verstuurd.⁸⁹

In de krant van 17 januari staat dat de PvdA GS schriftelijk heeft gevraagd het aangekondigde "fijnmaziger" onderzoek in een groter gebied te houden. Na onderzoek en sanering zal iedere inwoner van Stein de zekerheid moeten hebben, dat zijn perceel niet met lood of cadmium is verontreinigd.⁹⁰

⁸⁴ Artikel in de Limburger, 12 december 1983

⁸⁵ Artikel in de Limburger, 14 december 1983

⁸⁶ Afd. D66 Stein, Persbericht, 14 december 1983

⁸⁷ Artikel in het Limburgs Dagblad, 29 december 1983

⁸⁸ Artikel in de Limburger, 3 januari 1984

⁸⁹ Afd. D66 Stein, Brief aan GS (niet verzonden), 10 januari 1984

⁹⁰ Artikel in de Limburger, 17 januari 1984

1.4. Fase 3: Hoe het volk ontwaakte

(18-1-'84 t/m 3-4-'84)

Op woensdag 18 januari 1984 wordt definitief besloten de Stichting "Loodcomité" in het leven te roepen. De stichting komt op voor de belangen van de bewoners, die geschaad zijn of worden door de loodertsverontreiniging in het havengebied en omgeving. Er is voor de stichtingsvorm gekozen omdat in de naaste toekomst mogelijk juridische stappen genomen zullen worden. In het stichtingsbestuur nemen zitting: Jan Mom (voorzitter), Jan Smid (secretaris), Harie Caanen (penningmeester), Cees van Herkhuizen en Henk Vijverberg (Milieufederatie Limburg). (In een later bericht staat dat Cees van Herkhuizen geen bestuurslid (meer) is, maar wel nog Sjaak Janssen, Lou Janssen en Gerard Rombouts, JS) Daarnaast hebben zich zo'n 25 bewoners beschikbaar gesteld om de activiteiten van de stichting daadwerkelijk te steunen. Besloten wordt verder om werkgroepen te vormen voor juridische zaken, medische zaken, en voorlichting/ publiciteit.⁹¹

In deze laatste werkgroep ontstaat al snel een kenniskloof tussen bestuurs- en werkgroepleden. De vergaderingen gaan het karakter van bijpraten van niet-bestuursleden dragen, waardoor de groep niet meer effectief functioneert. Om een te grote kenniskloof te voorkomen wordt eens per maand een bijeenkomst belegd, maar de frequentie wordt later eens per twee maanden. Eenzelfde lijn doet zich voor bij de werkgroepen: er is na het begin te weinig werk voor 7 à 8 mensen per werkgroep om effectief te werken, waardoor leden afvallen.

Wat de middelen betreft: in het voorjaar wordt het Loodcomité door de gemeente een budget van 2000 gulden ter beschikking gesteld, voor de bestrijding van diverse kosten.⁹²

GS krijgen van het Loodcomité een brief om samen aan tafel te gaan zitten. Het is echter nog niet zeker of leden van de stichting ook zitting zullen nemen in de Commissie Bodemsanering. Daarvoor zal volgens woordvoerder Smid eerst aan een aantal voorwaarden voldaan moeten worden. Omdat het comité niet te spreken is over de voorlichting, die door provincie en gemeente over de loodertsaffaire zijn gegeven gaat men die informatie voortaan zelf ter hand nemen. Dat gebeurt van tijd tot tijd in het plaatselijk blad "de Schakel".⁹³

Op 19 januari verzendt D66 een brief aan GS. Er staat in dat deskundigen uit de afdeling de nieuwe gegevens hebben bestudeerd, hierbij gebruik makend van een terzake kundig extern adviesorgaan. Men komt tot de conclusie dat de bewoners in een trieste en uitzichtsloze situatie terecht zijn gekomen, met betrekking tot een voorspoedige oplossing van hun persoonlijke problemen. Alleen een nieuw onderzoek op grote schaal, uitgevoerd door een onafhankelijke instelling, kan de werkelijke omvang van de vervuiling aantonen. D66 is ook van mening dat ontzettend is gemarchandeerd met het begrip "verwaaiing". Dat zou komen doordat de provincie en de gemeente aansprakelijk zijn als verwaaiing inderdaad als oorzaak wordt erkend. Daarnaast voorspelt D66 dat het bloedonderzoek niets op zal leveren, omdat het niet het juiste middel is om loodvergiftiging aan te tonen. De resultaten zullen worden gebruikt om de bewoners gerust te stellen. De strekking van de brief is ongeveer hetzelfde als die van de niet verstuurd brief van 10 januari. D66 wil erkend worden als deskundige.⁹⁴

Op 23 januari 1984 verzendt het Loodcomité een brief aan de afdelingen van de PvdA en D66. Daarin uit zij haar ongenoegen over de partijpolitieke belangensfeer rond deze affaire. "De bewoners willen niet meer worden gebruikt als speelbal in het welles-nietes spelletje", en "zijn alleen gebaat bij een constructieve en correcte aanpak."⁹⁵

⁹¹ Artikel in de Limburger, 20 januari 1984

⁹² L.W. Baas, nr. 3, blz. 70

⁹³ Artikel in de Limburger, 20 januari 1984

⁹⁴ Afd. D66 Stein, Brief aan GS, 19 januari 1984

⁹⁵ Het Loodcomité, Brief aan PvdA en D66, 23 januari 1984

Op 7 februari staat in de krant dat D66 en PvdA beiden van mening zijn dat het verwijt niet op hun groepering van toepassing is. "Maar", zegt D66-woordvoerder Op den Camp, "Hoe je het ook bekijkt, de partijpolitiek is er natuurlijk bij betrokken. Wij hebben de zaak boven water gehaald, wij hebben vanuit onze partij de gegevens aangedragen." Hij steekt niet onder stoelen of banken dat D66 hoopt door zijn inzet meer aanhang te krijgen. "Daar gaat het in de politiek gewoon om. Daar is niets verkeerd of onfatsoenlijk aan."⁹⁶

10 Februari. De Chemiewinkel mengt zich in de discussie, middels een brief aan Smelik, hoofd van de milieu-afdeling van Provinciale Waterstaat. Volgens Waterstaat kan het looderts niet verwaaid zijn, hooguit opgestoven. De Chemiewinkel ziet daar geen verschil in. Jos Storms: "Als het erts tijdens het transport kan opstuiven, dan zal bij harde wind ook looderts van de opslagberg afwaaien." Ook hun metingen duiden op verwaaiing, en niet enkel op opstuiven. Dat Waterstaat andere conclusies trekt, komt omdat die bij het meten er al vanuit is gegaan dat het transport de hoofdschuldige is. D66-Statenlid Kusters heeft inmiddels schriftelijk vragen gesteld aan GS over de brief.⁹⁷

De volgende dag haalt D66 uit naar de gemeentelijke voorlichting. Het CDA-college doet wekelijks de toezegging alle gegevens openbaar te maken, maar dat gebeurt niet. "Daarbij vergeten ze te vermelden dat deze gegevens wel in het politieke straatje van B&W moeten passen. Het college kiest voor stilzwijgen, om electoraal verlies te beperken", aldus D66.⁹⁸

21 Februari. In een brief aan de bewoners van het met lood besmette gebied ontraadt GS-lid voor milieuzaken ir. M.H.C. Lodewijks het eten van gewassen uit dit gebied. Dat doet hij naar aanleiding van de resultaten van het gewassenonderzoek door de Keuringsdienst van Waren. Het bloedonderzoek bij de 55 kinderen is nog niet afgerond. Bij tien kinderen werd het wenselijk geacht een verder onderzoek te verrichten.⁹⁹ In het bloed van kinderen van een kampschooltje bij de Steinse haven werd zoveel lood aangetroffen, dat de school is verplaatst naar een minder gevaarlijk terrein.¹⁰⁰ De bewoners en het Loodcomité vinden de brief van Lodewijks wat summier, staat in de krant van 22 februari. De onderzoeksresultaten staan er bijvoorbeeld niet in.¹⁰¹

Vanaf 23 februari zullen Jan Mom en Henk Vijverberg van het Loodcomité officieel zitting nemen in de Projectgroep Bodemsanering. De projectgroep zal de stuurgroep, bestaande uit Vrouwenraets, Van Mulken en Lodewijks adviseren, onder meer over welke maatschappij de opdracht krijgt voor het saneringsonderzoek en de sanering zelf.¹⁰² In de projectgroep hebben de provincie, de gemeente, de Geneeskundige Inspectie, de Inspectie Milieuhygiëne, de Keuringsdienst van Waren, de Inspectie Levensmiddelen en twee vertegenwoordigers van de bewoners zitting.¹⁰³

Op 2 maart staan in twee kranten tegengestelde berichten. Het Limburg Dagblad vermeldt: "Medische behandeling havenbewoners Stein niet noodzakelijk; LOODGEHALTE BLOED NIET VERONTRUSTEND", terwijl in de Limburger staat: "Onderzoek in Stein wordt uitgebreid; ZES KINDEREN MET TEVEEL LOOD IN BLOED". De kern van beide artikelen komt erop neer dat bij 6 kinderen een te hoog loodgehalte in het bloed werd gevonden. Dat blijkt uit het onderzoek dat begin januari werd gestart en werd uitgevoerd door het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid, in samenwerking met de Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek. Maar in de ene krant (Limburgs Dagblad) staat dat de onderzoekers van het rijksinstituut stellen dat het verhoogde loodgehalte te wijten is aan het wonen in een sterk verontreinigd gebied, terwijl de andere krant verhaalt dat de

⁹⁶ Artikel in het Limburgs Dagblad, 7 februari 1984

⁹⁷ Artikel in het Limburgs Dagblad, 10 februari 1984

⁹⁸ Artikel in het Limburgs Dagblad, 11 februari 1984

⁹⁹ Artikel in de Limburger, 21 februari 1984

¹⁰⁰ Artikel in de Volkskrant, 21 februari 1984

¹⁰¹ Artikel in het Limburgs Dagblad, 22 februari 1984

¹⁰² Artikel in de Schakel, 29 februari 1984

¹⁰³ Artikelen in de Limburger en het Limburgs Dagblad, 2 maart 1984

directeur-generaal van dat instituut constateert "dat, gezien de beperkte omvang van het onderzoek, geen verband kan worden aangetoond tussen de zes kinderen met een verhoogd loodgehalte en de bodemverontreiniging in Stein". J. Vossen verklaart erover: "Er is toch naar alle waarschijnlijkheid aan te nemen, dat de oorzaak moet worden gezocht in de bodemverontreiniging". De Limburger vermeldt: "Gezien het resultaat van dit onderzoek worden alle bewoners van 13 jaar en ouder in dit bewuste gebied bij de haven (het gebied waar de zes kinderen wonen, JS) in de gelegenheid gesteld hun bloed op lood te laten onderzoeken. Zij zullen daartoe van de Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek een uitnodiging ontvangen."¹⁰⁴

Zaterdag 3 maart 1984. Hoewel het weekblad "de Schakel" vermeldde dat het gemeentebestuur deze week zou beslissen over een vergoeding, is daarvan geen sprake, volgens gemeentesecretaris Schreurs. "Als je besluit om een vergoeding te geven, dan gaat dat geld kosten. Daarvoor is een begrotingswijziging nodig en dat betekent dat de raad er toch goedkeuring voor moet geven."¹⁰⁵

In de krant van 12 maart staat dat uit een collegenota voor de commissie van Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting, Milieu en CAI blijkt dat bodemsanering, inclusief alle bijkomende kosten (zoals schadeclaims), de gemeente Stein 427.000 gulden gaat kosten.¹⁰⁶

Woensdagavond 14 maart 1984. Wethouder Van Mulken heeft de leden van de commissie van Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting, Milieu en CAI medegedeeld dat binnen twee weken aan een firma de opdracht wordt verstrekt voor een saneringsonderzoek. Hij heeft de verwachting dat dan binnen 2 maanden met dit onderzoek kan worden gestart. Raadslid Ummels (fractie Meijers) was het enige commissielid dat niet kon instemmen met het door B&W voor de loodertsaire gevraagde krediet van 416.000 gulden, omdat hij niet weet hoe men aan deze cijfers is gekomen. Volgens hem zal alles veel meer geld kosten. Van Mulken zegt af te gaan op eerdere ervaringen op andere plaatsen. Daarop zegt Ummels, dat het op andere plaatsen ook duurder was. Hij vroeg zich dan ook af of hier sprake was van sanering van het gebied "t Broek" of van het totale vervuilde terrein. Van Mulken zegt toe dat het om het hele gebied gaat. Ummels heeft er trouwens een hard hoofd in dat het onderzoek over twee maanden zal zijn afgerond. GS hebben de totale kosten van de sanering op 2 miljoen gulden geschat.¹⁰⁷

Op 21 maart staat in de krant dat de PvdA o.a. wil weten wat het draaiboek van de sanering is, welk gebied gesaneerd gaat worden, en hoe lang de sanering gaat duren. Ze willen meer duidelijkheid. Dat staat in een brief aan GS.¹⁰⁸

De krant van 23 maart 1984 bericht dat de totale veestapel van boer Meuleberg, 63 dieren, moest worden afgemaakt. De schade waarvoor de gemeente Stein verantwoordelijk wordt gesteld zal zeker rond de 2 ton liggen. Naar aanleiding van een kort geding wordt al enige tijd gezocht naar de schuldige. De grote vraag zal zijn of de gemeente, het transportbedrijf Coumans of het Duitse loodbedrijf aansprakelijk is.¹⁰⁹

In "de Schakel" van 28 maart staat dat de "Grontmij" is uitgekozen om het saneringsonderzoek en de sanering zelf te verrichten. Wel is de Grontmij gevraagd een nieuwe, uitgebreidere offerte te verzorgen. Binnen 2 maanden zou nader onderzoek plaatsvinden, en het verontreinigde gebied zal definitief afgebakend worden. Ook historische zaken (bijv. transportroutes) zullen bij het onderzoek betrokken worden.¹¹⁰

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Artikel in het Limburgs Dagblad, 3 maart 1984

¹⁰⁶ Artikel in de Limburger, 12 maart 1984

¹⁰⁷ Artikelen in de Limburger en het Limburgs Dagblad, 16 maart 1984

¹⁰⁸ Artikel in het Limburgs Dagblad, 21 maart 1984

¹⁰⁹ Artikel in de Limburger, 23 maart 1984

¹¹⁰ Artikel in de Schakel, 28 maart 1984

Donderdagavond 29 maart 1984. Het gemeentebestuur van Stein wil zeker niet, zoals burgemeester Vrouwenraets het uitdrukt, kissebissen over de schuldvraag van de loodertsverontreiniging. Wethouder Van Mulken deelt mede dat mogelijk op 4 april wordt begonnen met de sanering. Ummels en Coumans vragen meer openheid van zaken ten opzichte van raad en burgers. Jo Driessen had wel waardering voor de voortvarendheid van het college. Juist vanavond krijgt Lodewijks een zware hartinfarct.¹¹¹

¹¹¹ Artikelen in de Limburger en het Limburgs Dagblad, 30 en 31 maart 1984

1.5. Fase 4: Saneringsonderzoek en sanering

(4-4-'84 t/m 30-6-'85)

Op 4 april wordt inderdaad begonnen met de sanering, althans, met het onderzoek.¹¹²

12 April 1984. In een kennismakingsgesprek van het Loodcomité met het gemeentebestuur blijkt een verschil van inschatting van de activiteiten die de gemeente in de richting van de bewoners ondernomen heeft. De gemeente staat een open voorlichting naar de bewoners voor, en vindt daar in voldoende mate door de aanwijzing van een gemeentelijke coördinator in te voorzien. Als belangrijk punt komt ook de representativiteit aan de orde. Bij sommige gemeenteambtenaren schijnt de opvatting te leven dat de gemeente een taak heeft in de belangenbehartiging van de bewoners en dat het Loodcomité onvoldoende representatief is. Uit een lang verhaal van de burgemeester leiden de bewoners af dat hij hun deelname aan het proces een goede zaak vindt en het Loodcomité als representant van de bevolking beschouwt.¹¹³

Op 18 april houdt het Loodcomité een medische contactavond over de gevolgen voor de gezondheid van loodopname in het lichaam. Naar het oordeel van het Loodcomité is de avond geslaagd te noemen. Op 10 mei is er een vervolg over het saneringsonderzoek en de sanering zelf.¹¹⁴ De bewoners krijgen van de Grontmij te horen dat in de eerste of tweede week van juni het saneringsonderzoek afgerond zal kunnen worden. Daarna moet een conceptrapport met de projectgroep worden besproken, een definitief rapport worden opgemaakt en een plan voor de sanering in elkaar worden gezet.¹¹⁵

11 Mei 1984. Vooral het gebied tussen Havenstraat-Industrieweg en Houterend zal moeten worden afgegraven, omdat als saneringsnorm 150 ppm wordt aangehouden.¹¹⁶

30 Mei 1984. Net als het Limburgs Dagblad gisteren, bericht de Limburger dat transportbedrijf Coumans failliet is. De curator geeft als belangrijkste oorzaak de loodertsaffaire in Stein aan. De gemeente had nog geprobeerd vervangend vrachtvervoer te vinden, maar dat lukte niet. Ook het gemeentelijk havenbedrijf heeft flinke schade geleden door het wegvallen van de loodertsverlading. In dezelfde krant staat dat GS, naar aanleiding van een vraag, aan PvdA-Stein berichten dat groenten uit eigen tuin, die niet meer voor consumptie in aanmerking komen, niet worden vergoed. Er is namelijk sprake van indirecte schade. Volgens de Interimwet Bodemsanering komt zulke schade niet in aanmerking voor vergoeding.¹¹⁷ Maar een paar dagen later, op 2 juni, wordt bekend gemaakt dat B&W de raad hebben gevraagd akkoord te gaan met een schadevergoeding van 3 gulden per vierkante meter voor de seizoenen 83/84 en 84/85 (één gulden voor de groenten die in de diepvriezer in voorraad zijn, en twee gulden voor groenten uit het komend seizoen die verloren gaan). In totaal is daar een bedrag van zo'n 21.000 gulden gemoed. Het college wijst erop dat de tuinbezitters naast directe financiële schade (omdat de gewassen niet gebruikt kunnen worden), ook ideële schade hebben geleden. Die is ontstaan door het gemis van vreugde, die bij het tuinieren wordt ondervonden. Vergoeding daarvan vinden B&W echter niet noodzakelijk "omdat het leven in een complexe maatschappij als de onze het dragen van enig risico nu eenmaal inhoudt." Het college is ook van mening dat niet gestreefd hoeft te worden naar een volledige schadeloosstelling. Het is namelijk de bedoeling "omwille van een aantal politiek-bestuurlijke redenen, te komen tot een redelijke vergoeding." Een ander uitgangspunt is dat de gemeente de bewoners, noch zichzelf wil verwickelen in juridische steekspelen over de vraag naar de veroorzaker van de verontreiniging. Vandaar dat uit

¹¹² Artikel in de Schakel, 1 mei 1984

¹¹³ L.W. Baas, nr. 3, blz. 70

¹¹⁴ Artikel in de Schakel, 1 mei 1984

¹¹⁵ Artikel in het Limburgs Dagblad, 11 mei 1984

¹¹⁶ Artikel in de Limburger, 11 mei 1984

¹¹⁷ Artikel in de Limburger, 30 mei 1984

de toekenning van de vergoeding niet de conclusie getrokken mag worden dat de gemeente enige aansprakelijkheid erkent.¹¹⁸

Op 5 juni staat in de krant dat de bewoners de schadeloosstelling van de gemeente wat laag vinden. Verder vertrouwen ze de zaak niet. Gaan de bewoners met de schadevergoeding akkoord, dan dienen ze een akte te ondertekenen, waarin staat dat zij alle rechten en vorderingen overdragen aan de gemeente. "Daar moet toch wat achter zitten als de gemeente zomaar uit zichzelf geld gaat betalen.", aldus een bewoner.¹¹⁹

De vergadering met de raad over de schadeloosstelling, die de volgende dag plaats zou moeten vinden, wordt uitgesteld, omdat wethouder Van Mulken plotseling verhinderd is.¹²⁰

Op 8 juni wordt bekend gemaakt dat van de 150 inwoners die een vrijwillig bloedonderzoek hadden laten doen, er slechts 3 een verhoogd loodgehalte hadden. Maar dat is niets bijzonders, zegt dr. Vossen, "omdat het wel meer voorkomt dat de anti-stollingsfactor niet werkt. De inwoners uit het besmette gebied kunnen gerust zijn."¹²¹

Woensdag 13 juni 1984. De commissies Ruimtelijke Ordening en Financiën geven hun toestemming voor de schadevergoeding. Enkele commissieleden vrezen dat de bewoners op die manier hun eventuele andere rechten uit handen geven. Wethouder Van Mulken laat echter weten dat de overeenkomst die de bewoners moeten tekenen, alleen maar bedoeld is om de gemeente de schade eventueel op de veroorzaker te laten verhalen.¹²²

Op 23 juni wordt bekend gemaakt dat de gemeente Stein in 24 proeftuintjes sla en worteltjes (loodgevoelige groenten) gaat verbouwen. Afhankelijk van een gewassenonderzoek in augustus zal dan worden besloten of het hele gebied afgegraven zal moeten worden, of slechts een deel.¹²³

Op 26 juni staat in de krant dat de beslissing tot sanering weer uitgesteld wordt. Na overleg op 11 juli volgt nog intern overleg met betrokken partijen. De kosten die de Grontmij voorziet zijn namelijk hoger dan geraamd, waardoor gezocht moet worden naar besparingsmogelijkheden. Verder is het rapport nog niet volledig.¹²⁴

Donderdag 28 juni. Lei Ummels is boos dat de gemeenteraad weer gepasseerd is in de informatieverstrekking. Burgemeester Vrouwenraets en wethouder Van Mulken geven dit toe. De oorzaak is dat de gemeente zo snel mogelijk allerlei zaken in praktijk wilde brengen, en geen tijd had om met de gemeenteraad daarover te spreken. Van Mulken: "Maar we kunnen nog niets bekend maken voordat het definitieve rapport klaar is. De cadmiumverhoging is niet verontrustend, hooguit is er wat meer cadmium op plaatsen met druk verkeer." Ummels valt uit en zegt dat deze opmerking wijst op een tekort aan vakkennis. Uitlaatgassen leveren geen verhoogd cadmiumgehalte op, hooguit lood. Maar de burgemeester beschermt de wethouder: "Per slot van rekening kan niet iedereen even deskundig zijn."¹²⁵

Op 18 juli krijgen de mensen die meewerkten aan het algemene bloedonderzoek voor personen van 13 jaar en ouder, te horen dat alle personen qua loodgehalte onder de gestelde grenswaarden bleven.¹²⁶

¹¹⁸ Artikel in de Limburger, 2 juni 1984

¹¹⁹ Artikel in de Limburger, 5 juni 1984

¹²⁰ Artikel in het Limburgs Dagblad, 6 juni 1984

¹²¹ Artikel in de Limburger, 8 juni 1984

¹²² Artikel in de Limburger, 14 juni 1984

¹²³ Artikel in het Limburgs Dagblad, 26 juni 1984

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Artikel in het Limburgs Dagblad, 30 juni 1984

¹²⁶ Bureau Voorlichting en Public Relations provincie Limburg, Brief aan bewoners, 18 juli 1984

Op 13 augustus staat in de krant dat het overleg in de projectgroep nog niet heeft geleid tot saneringsvoorstellen. Eventuele voorstellen moeten daarna nog worden besproken in de stuurgroep.¹²⁷

De zesde september laat D66 bij monde van secretaris Op den Camp weten dat “als er nu lichte concentraties in het bloed zijn gevonden, daaruit afgeleid mag worden dat er in het verleden wel degelijk het een en ander aan de hand is geweest.” De verblijfsduur van lood in het bloed is immers maar 30 dagen. “De individueel opgelopen schade is echter niet terug te draaien.” D66 is ook van mening dat in het binnenkort te verschijnen plan het saneringsgebied en de daarvoor gestelde normen moeten worden uitgebreid.¹²⁸

In de krant van 1 oktober uit D66 de beschuldiging dat grond die mogelijk met lood verontreinigd is, in de onmiddellijke omgeving van de volkstuintjes in de wijk Nieuwdorp wordt gestort. De grond is afkomstig uit de groenstrook langs de voormalige lood-transportroute. Bij de gemeente weet men van niets. De groenstroken vallen onder Rijkswaterstaat. De gemeente heeft geen toestemming gegeven de grond aan de Heidestraat te storten.¹²⁹

8 Oktober. Volgende maand wordt in Stein gestart met de grootste saneringsoperatie die ooit in Limburg is uitgevoerd, kondigt Lodewijks aan. 100 Giftuinen worden afgegraven. De rest van Stein is in het algemeen niet verontreinigd. De paar percelen die wel meer dan 150 mg/kg lood bevatten zullen ook gesaneerd worden. In mei 1985 zal alles klaar zijn.¹³⁰

Twee dagen later staat in de krant dat Rijkswaterstaat aangedrongen heeft op een saneringsplan voor de verontreinigde haven. In de “Nota Overslaghaven” van Stein wordt ervan uitgegaan dat de minister hiervoor een bijdrage geeft.¹³¹

Op 2 november haalt D66 wederom uit naar Van Mulken. De wethouder zou als politiek verantwoordelijke via ambtenaar P. Goossens van Milieuzaken aan inwoners van Stein hebben laten weten dat in hun tuin niets aan de hand is. Zij wonen ten oosten van het Houterend en hebben op eigen kosten monsters laten nemen door een bodemkundig bureau.¹³² De uitlating van D66 schiet de wethouder in het verkeerde keelgat. Over D66 zegt hij: “Die zijn zo dom, die weten nog steeds niet hoe de zaak in elkaar zit. Het college van B&W en ik, als wethouder, hebben daar geen enkele verantwoordelijkheid in. De provincie is de verantwoordelijke instantie, want Goossens is lid van de Projectgroep Loodverontreiniging Stein. Ik heb daar niets mee te maken. Wat D66 zegt is smaad. Ik dien dan ook een aanklacht in.”¹³³

In de krant van 22 november staat dat D66 een brief heeft geschreven aan de Stuurgroep Lood Stein. Daarin dringt zij aan op verder onderzoek ten oosten van het Houterend. Daar zou nog cadmium in de grond zitten.¹³⁴

30 November 1984. De sanering wordt aanbesteed. Eind deze maand, of begin december zal bekend zijn waar de verontreinigde grond opgeslagen gaat worden. Op 7 januari zal dan worden begonnen met de eigenlijke sanering. Aanvankelijk had de provincie de bewoners laten weten dat in oktober met de sanering zou worden gestart.¹³⁵ Op 5 december zegt de provincie in de krant dat de vertraging van zes weken te wijten is aan de zorgvuldige voorbereiding.¹³⁶

¹²⁷ Artikel in het Limburgs Dagblad, 30 augustus 1984

¹²⁸ Artikel in de Limburger, 6 september 1984

¹²⁹ Artikel in het Limburgs Dagblad, 1 oktober 1984

¹³⁰ Artikel in de Limburger, 9 oktober 1984

¹³¹ Artikel in de Limburger, 10 oktober 1984

¹³² Artikel in het Limburgs Dagblad, 2 november 1984

¹³³ Artikelen in het Limburgs Dagblad en de Limburger, resp. 3 en 5 november 1984

¹³⁴ Artikel in de Limburger, 22 november 1984

¹³⁵ Artikel in de Limburger, 4 december 1984

¹³⁶ Artikel in het Limburgs Dagblad, 5 december 1984

Op 11 december vermeldt de krant dat de officier van Justitie in Maastricht de aanklacht van wethouder Van Mulken tegen D66 heeft geseponeerd. Hij ziet geen reden D66 te vervolgen.¹³⁷

Op 8 januari maakt de provincie bekend dat de afgegraven grond voorlopig op de stortplaats van Stein opgeslagen zal worden. Het zal daar in elk geval geen jaren blijven liggen. De grond zal met folie worden afgedekt.¹³⁸

29 Januari 1985. De "Operatie Looderts" is eindelijk van start gegaan. De provincie zit nog in haar maag met de 2500 kubieke meter van de meest besmette grond (meer dan 5000 ppm). Voorlopig zal deze worden opgeslagen op de voormalige stortplaats op de hoek Veestraat-Heidekampweg. De minder bevuilde grond, ongeveer 30.000 kubieke meter, zal worden gestort op een stortplaats voor bouw- en sloopafval in de directe omgeving. Bewoners waarvan de tuin afgegraven wordt krijgen de keus zelf hun gesaneerde tuin in te richten, zij ontvangen dan een vergoeding ter waarde van wat uit de oude tuin is gehaald; of dit te laten doen, waarbij de tuin zoveel mogelijk in de oude staat hersteld wordt.¹³⁹

Op 2 februari vermeldt de krant dat Ummels B&W kwalijk neemt dat ze het afgraven van het loodslib in de Steinse haven vergeten zijn. De burgemeester zegt dat hen geen verwijt treft. "We hebben alert gereageerd en onmiddellijk een AROB-procedure bij het VROM-ministerie aanhangig gemaakt. We hebben vertrouwd op de stuurgroep, omdat Lodewijks ons had gezegd dat de haven in de sanering zou worden meegenomen." Minister Winsemius heeft de klacht van Stein afgedaan met de opmerking dat daarop niet eerder was gewezen, en ook geen bezwaar tegen het bodemsaneringsplan werd ingediend.¹⁴⁰

In de krant van 14 februari staat dat door het barre winterweer het tijdschema van de sanering in het gedrang komt. Men kan pas verder als de sneeuw verdwenen is.¹⁴¹

De krant van 16 maart bericht dat Lodewijks aan D66 een brief heeft geschreven dat geen nader onderzoek naar cadmium zal worden gedaan, omdat het saneringsonderzoek daar geen aanleiding toe geeft. Plaatselijke hoge cadmiumconcentraties die D66 heeft gemeten kunnen het gevolg zijn van bemesting. Cadmium in het saneringsgebied wordt automatisch tegelijk met het lood opgeruimd.¹⁴²

17 Maart. Met ingang van vandaag zal alle besmette grond in de Meulenberg-groeve (van het transportbedrijf Meulenberg) gestort worden. Daartoe zal de groeve eerst van een kleilaag voorzien worden en daarna met folie afgedekt worden.¹⁴³

5 Dagen later staat in de krant dat D66 verbijsterd is over de beslissing geen nader onderzoek naar cadmium te houden. De bewoners van de driehoek Houterend, Steeg en Heerstraat-noord zijn "aan de goden overgeleverd". Het D66-bestuur wijst erop dat de provincie in dat gebied 38 monsters heeft genomen, waarvan 3 aanleiding gaven tot afgraven van twee voortuintjes. "Gezien de ligging van dat gebied ten opzichte van de voormalige loodertoverslag moet ook de driehoek zijn verontreinigd met lood of met het nog 50 maal gevaarlijker cadmium." De raad van Stein krijgt ervan langs omdat die volgens D66 het bijltje erbij neer heeft gelegd. "De raadsleden komen liever niet meer op de affaire terug vanwege de angst voor onherroepelijk imago-verlies."¹⁴⁴

¹³⁷ Artikel in de Limburger, 11 december 1984

¹³⁸ Artikel in de Limburger, 8 januari 1985

¹³⁹ Artikel in de Limburger, 30 januari 1985

¹⁴⁰ Artikel in de Limburger, 2 februari 1985

¹⁴¹ Artikel in het Limburgs Dagblad, 14 februari 1985

¹⁴² Artikel in de Limburger, 16 maart 1985

¹⁴³ Artikel in de Limburger, 9 maart 1985

¹⁴⁴ Artikel in de Limburger, 22 maart 1985

1 April 1985. De krant bericht dat de loodsanering op schema ligt. Dat houdt in dat uiterlijk 15 april alle tuintjes afgegraven zijn en opnieuw opgeleverd. Voor 1 juni zal het saneringswerk op het Haventerrein en van de Broekbeek klaar zijn.¹⁴⁵

11 Juni 1985. Vanavond vindt, in aanwezigheid van gedeputeerde Lodewijks, de eerste oplevering plaats van 90 tuinen. Tot nu toe is aan de bewoners, wiens tuin is gesaneerd, in totaal een bedrag van 4 ton aan schadevergoeding uitgekeerd.¹⁴⁶

Twee dagen later staat in de krant dat de gemeente Stein bij de kroon in beroep is gegaan tegen een beslissing van GS om het loodvrij-maken van het natte gedeelte van de gemeente-haven niet op te nemen in het provinciaal bodemsaneringsprogramma 1985-1987.¹⁴⁷

Anderhalf jaar later, op 21 november 1986, staat het laatste voor dit rapport gebruikte bericht over wat begon als "de zaak Meuleberg" in de krant. De gemeente Stein krijgt binnen twee maanden weer een schadeclaim van de familie Meuleberg. Advocaat mr. Marechall uit Maastricht zal de gemeente binnen drie weken dagvaarden om 70.000 gulden te vorderen. Een eerdere schadeclaim van de familie werd afgewezen omdat volgens de gemeente niet vaststaat dat het hooi dat de koeien destijds hebben gegeten geheel afkomstig is van de landerijen van Meuleberg.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Artikel in de Limburger, 1 april 1985

¹⁴⁶ Artikel in de Limburger, 13 juni 1985

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Artikel in de Limburger, 21 november 1986

“Sinterklaas is vanuit de haven van Stein met lood in de schoenen weer naar Spanje vertrokken.”¹⁴⁹

T. Meijers

2. De analyse

N.B Door middel van de datum wordt verwezen naar de betreffende passages in de tekst. Zij verwijzen niet noodzakelijk naar de datum van de handeling.

2.1. Inleiding

Zoals u heeft kunnen lezen was er in Stein sprake van meerdere besluitvormingsprocessen tegelijk. We kunnen onderscheid aanbrengen tussen de volgende onderwerpen:

- **Sanering van Stein zelf:** het belangrijkste onderwerp.
- **Sanering van het natte deel van de haven (slib):** dit is een apart onderwerp, want hoewel sanering van Stein zelf wel tot stand kwam, was dat met de haven niet het geval.
- **Voorlichting:** hoewel voorlichting nodig was, kwam het uiterst moeilijk tot stand. De belangrijkste voorlichters waren D66, de provincie, en later ook wel het Loodcomité.
- **Schadevergoeding:** er is sprake van een schadevergoeding voor de gewassen uit eigen tuin die niet meer genuttigd konden worden (3 gulden per vierkante meter) en een vergoeding voor de tuinen die werden gesaneerd.
- **Antwoord op de schuldvraag:** ondanks zelfs juridische procedures (aangespannen door boer Meuleberg) is bij het schrijven van dit rapport nog niet bekend wie schuldig is aan de verontreiniging. Is het de gemeente, het loodbedrijf in Stolberg, of transportbedrijf Coumans?
- **Schadeloosstelling boer Meuleberg:** kwam helaas voor de boer niet tot stand, omdat daarvoor antwoord op de schuldvraag nodig is.
- **Voorkomen kans op verdere verontreiniging:** de loodertsoverslag in de haven van Stein werd met ingang van 1 januari 1984 beëindigd. Het loodertstransport was toen ook voorbij.
- **Opheffen vervuiling Maas door de Steinse haven:** door het staken van de loodertsoverslag in de haven, werd de Maas niet verder verontreinigd.

Voor de komende analyse zal ik mij beperken tot de besluitvorming over de sanering van Stein en haar haven en tot de besluitvorming over de voorlichting. De sanering is eigenlijk waar het om gaat, maar de slechte voorlichting heeft een belangrijke invloed gehad op de besluitvorming over sanering. Met voorlichting bedoel ik zowel voorlichting aan burgers als de voorlichting aan de gemeenteraadsleden. Zoals u zag is de volgende fasering aan te brengen:

- **Fase 1: Hoe de zaak aan het rollen komt** (15-2-'83 t/m 30-6-'83)

De eerste fase behelst de periode waarin de eerste besluitvorming over de loodvergiftiging plaatsvindt. De fase eindigt met de beslissing de haven eventueel aan te passen en het gebied “t Broek” te saneren. Voor de besluitvormers is op dat moment de verontreiniging daarmee afgedaan.

- **Fase 2: Hoe verder** (1-7-'83 t/m 17-1-'84)

D66 gooit zich met haar volle gewicht in de strijd, en laat de Chemiewinkel een onderzoek doen. B&W worden met moeite overtuigd van de omvang van de verontreiniging. De ernst is hen nog niet duidelijk. Langzaam raakt de bevolking in de besluitvorming betrokken. De eerste echte maatregelen worden genomen. De fase eindigt met de georganiseerde intrede van de bewoners in het besluitvormingsproces.

- **Fase 3: Hoe het volk ontwaakt**

¹⁴⁹ Tom Meijers, Stijlbloempje in de Limburger, 6 december 1983

(18-1-'84 t/m 3-4-'84)

De bewoners verenigen zich in de Stichting Loodcomité, o.a. met het doel de bewoners beter voor te lichten. Er komen wat voorlichtingsavonden. Er wordt ook besloten tot het geven van een vergoeding voor de gewassen die niet meer genuttigd kunnen worden. Verder worden het saneringsonderzoek en de sanering voorbereid. De fase eindigt met de start van het saneringsonderzoek. Het belangrijkste deel van het besluitvormingskarwei is geklaard.

- Fase 4: Saneringsonderzoek en sanering**(4-4-'84 t/m 30-6-'85)**

De ernst van de zaak wordt duidelijk. De besluitvorming rond de sanering is al per 29 januari 1985 afgelopen. Dan wordt namelijk met de uitvoering gestart. Onbekend is op dat moment nog waar de grond naar toe moet. Op 17 maart is ook dat probleem opgelost. De fase eindigt eigenlijk in juni. Dan worden de gesaneerde tuinen opgeleverd.

Er is in feite nog een fase te onderscheiden, fase 0, die zich kenmerkt door het ontbreken van besluitvorming. Zoals u kon lezen waren er al eerder klachten over mogelijke verontreiniging in de 30 jaar dat looderts vanuit de haven naar Stolberg werd vervoerd. Toen is er weliswaar een bloedonderzoek geweest, maar de resultaten hebben geen aanleiding gegeven tot verdere actie.^(21-3-'83, 29-4-'83) Juist omdat besluitvorming tot sanering ontbreekt, heb ik deze fase niet meegenomen in de analyse.

In de volgende paragrafen zal ik de fasen nader analyseren aan de hand van een aantal vragen. Elke vraag zal ik puntsgewijs behandelen, voor zover informatie beschikbaar is. Alleen de actoren die in het verhaal worden genoemd komen aan de orde. In Bijlage C treft u per fase een schema aan van de besluitvormingsstructuur.

2.2. Analyse van Fase 1 (15-2-'83 t/m 30-6-'83)

2.2.1. Welke actoren zijn de onderscheiden?

- a. Drs. N.J.G. Crombach, dierenarts te Stein. Hij constateerde loodvergiftiging bij de koeien van Meuleberg.
- b. Sjeng Meuleberg, agrariër, heeft een bedrijf aan de Steeg. Hij was de eerste die met de loodvervuiling direct in aanraking kwam.
- c. Tjeu Kusters, lid van Provinciale Staten voor D66
- d. De media. Vooral de plaatselijke kranten (de Limburger, het Limburgs Dagblad, de Schakel) besteedden veel aandacht aan de loodaffaire. Soms toonden ze zelf initiatief, door de bewoners te interviewen, en hun mening te verwoorden. Verder stelden de media zich erg soepel op ten opzichte van D66. Deze partij had namelijk geen stem in de gemeenteraad, en de media waren voor D66 een belangrijk middel om toch van zich te laten horen.
Behalve voor D66, waren de media ook het middel voor de gemeente om de bewoners voor te lichten (voorzover dat gebeurde) en gerust te stellen.
- e. Het college van Burgemeester en Wethouders (CDA)
 1. Burgemeester mr. Hub. Vrouwenraets, portefeuille Havenzaken
 2. Loco-burgemeester Harie van Mulken, wethouder van Milieuzaken
Hij is een kleurrijk figuur in de Steinse politiek. Hij heeft een gruwelijke hekel aan alles wat in de politiek naar links en oppositie ruikt. Vroeger bestond de gemeenteraad van Stein voornamelijk uit een stelletje brave jaknikkers. Vergaderingen van de vroedschap duurden dan ook vaak niet langer dan hooguit 10 minuten, waarbij dan nog eens 20 collegevoorstellen op de agenda stonden. Na de gemeentelijke herindeling van Zuid-Limburg kreeg de raad er een aantal "geïmporteerde" opposanten van formaat bij, die telkens weer fel van leer trekken. Bij de botsingen tussen regeringspartij en oppositie vallen heel vaak harde woorden; regelmatig vliegen de beledigingen over de tafel. Van Mulken noemde Graad Coumans eens "rood tuig". Vvd-er Peet Lemmens betitelde hij eens als "langharige smurf" en Jo Driessen maakte hij op een keer uit voor "meloenhoofd".¹⁵⁰
Ook het CDA kan er trouwens wat van. In een plaatselijk advertentieblad liet het destijds over de eerste onderzoeksgegevens van D66 weten: "De wethouder wachtte rustig op de rapporten van de deskundigen, niet van lulbroeken."¹⁵¹
 3. Wethouder Smeets
- f. De gemeenteraad. De gemeenteraad trad niet gezamenlijk op, maar was meer een verzameling van losse fracties.
 1. PvdA: Graad Coumans
 2. CDA: Jo Driessen (het CDA heeft de absolute meerderheid in de raad)
 3. Democratie en inspraak in Maasland (fractie Meijers): Jac. Meijers, Lei Ummels
 4. De Stadspartij
 5. De Partij Gemeenschappelijk Belang
 6. VVD
- g. Afd. Stein van D66: Lei Op den Camp
Deze afdeling bestond nog niet zo lang, en had daarom ook nog geen zetel in de gemeenteraad.^(3-4-'83) Het gebruikte de media om gehoor te vinden voor haar ideeën.
- h. Waterschap Zuiveringschap Limburg: de heer Schlösser
- i. Provinciale Waterstaat: drs. J.K. Smelik, hoofd van de afdeling Milieuhygiëne
- j. Volksgezondheid en Milieu: de heer Schreurs
- k. Gemeentesecretaris Schreurs
- l. Dhr. Van der Sande en dhr. W. Cobben, ambtenaren van de gemeente. Zij waren aanwezig bij de vergadering van 18 mei 1983.
- m. De heer P. Goossens, ambtenaar van Milieuzaken

¹⁵⁰ Artikel in de Maas- en Gelderlander, 19 december 1984

¹⁵¹ Artikel in het Limburgs Dagblad, 28 juli 1983

2.2.2. Wat wilden deze actoren?

- b.** Op de eerste plaats wilde Meuleberg in deze fase een schadevergoeding van 20.000 gulden.^(3-4-'83) Verder riep hij de gemeente op, gelet op hun verantwoordelijkheid, nadere maatregelen, voorzieningen en voorwaarden te treffen, in verband met de vergiftiging.^(20-4-'83)
- c.** Kusters was zeer verontrust. Volgens hem was de volksgezondheid in het geding. De mensen wisten van niets, en bleven groenten uit eigen tuin eten. Men moest weten wat er aan de hand was. Verder eiste Kusters dat het looderts afgevoerd zou worden.^(20-4-'83) Toen van Mulken valse informatie leek te geven over de behandeling van de groenten, werd Kusters woedend. Hij wilde niet dat de zaak te lichtzinnig werd opgevat. En er mochten geen garanties worden gegeven door ondeskundigen.^(5-5-'83)
- e.** Van Mulken zei dat de gemeente de zaak hoog opnam. Als zou blijken dat de loodertsoverslag de oorzaak was van de verontreiniging, zou de gemeente maatregelen nemen. Eventueel zou de overslag gestaakt worden.^(21-4-'83) De gemeente wilde echter wachten met maatregelen tot meer informatie bekend was. Eerst moest alles onderzocht worden.^(21-4-'83, 29-4-'83 en 16-5-'83) De gemeente wilde geen paniek zaaien.^(16-5-'83)
1. De burgemeester wilde graag weten wie de verantwoordelijkheid had voor de verontreiniging, of de gemeente zich niet schuldig zou verklaren als zij stappen zou ondernemen, en wat de kosten van eventuele stappen zouden zijn.^(18-5-'83)
 2. Van Mulken wilde niet geloven dat verwaaiing de oorzaak kan zijn van de vervuiling, want volgens hem is het erts daar te zwaar voor.^(21-4-'83 en 16-5-'83)
- f.** De gemeenteraad
- 1+3. PvdA en DiM eisten op 28 april dat de loodertsoverslag zou worden gestaakt en dat er een groot medisch onderzoek zou komen voor de bewoners van het havengebied. Verder wilde men dat B&W een verklaring gaven waarom zij niet contact hadden opgenomen met de familie Meuleberg; en de gemeenteraad en de commissie Ruimtelijke Ordening, Volksgezondheid, Milieu en CAI niet hadden ingelicht.^(28-4-'83)
 3. DiM wilde een groot medisch onderzoek langs de hele transportroute tussen Stein en Stolberg.^(28-4-'83)
- g.** D66 wilde de fracties ondersteunen bij de beoordeling van het op 18 mei te verschijnen rapport van Waterstaat en bij de daarop volgende discussie inzake de standpuntbepaling.^(15-5-'83) Op 18 mei eiste D66 het aftreden van Van Mulken, omdat hij tekortgeschoten zou zijn. Verder werd aangedrongen op maatregelen om een voor de volksgezondheid veilige opslag te garanderen.^(18-5-'83) Zolang het tegendeel niet bewezen zou worden, wilde D66 niet afstappen van het geloof dat verwaaiing de oorzaak van de vervuiling was.^(26-5-'83)
- i.** De heer Smelik wilde allerlei installaties op het haventerrein, om te voorkomen dat het looderts zou worden verspreid. Verder vond Smelik dat maatregelen genomen zouden moeten worden om te voorkomen dat nog meer looderts in de riolering terecht zou komen.^(27-5-'83)
- k.** Gemeentesecretaris Schreurs wilde wel maatregelen, maar vond dat eventuele aanpassingen aan de haven niet duurder mochten worden dan de opbrengst van de overslag.^(18-5-'83)

2.2.3. Wat waren de activiteiten van de actoren?

- a.** Half februari lichtte Crombach de gemeente in, omdat hij besmetting van groentetuintjes vreesde.^(15-2-'83)
- b.** Meuleberg schreef een brief aan B&W waarin hij een schade van 20.000 gulden claimde^(3-4-'83), en hen tot actie opriep.^(20-4-'83) Verder bracht Meuleberg Kusters op de hoogte van de vergiftiging van zijn koeien.^(18-4-'83)
- c.** Kusters bracht de zaak in de publiciteit en hij stelde vragen aan GS over de opslag. Hij eiste dat de overslag zou worden gestopt.^(18-4-'83 en 20-4-'83) Op 5 mei liet Kusters woedend weten dat Van Mulken valse informatie gaf. Van Mulken zou de zaak lichtzinnig opvatten, en verkeerde garanties geven.^(5-5-'83)
- d.** De media schonken zeer veel aandacht aan de loodaffaire.^(zie Bijlage A) Vooral D66 werd geholpen hun commentaar naar buiten te brengen. Maar ook de bewoners werden bezocht, zodat hun mening bekend werd.^(20-5-'83)

- e. Eerst hielden B&W zich in stilzwijgen. Wel werden achter de schermen Provinciale Waterstaat en de inspectie van de Volksgezondheid ingeschakeld om monsters te nemen in het verontreinigde gebied.^(15-2-'83, 21-4-'83, 16-5-'83, 18-5-'83 en 26-5-'83) Hun enige reactie op de brief van Meuleberg was een kort bericht dat de schadeclaim was doorgegeven aan de verzekeringsmaatschappij.^(20-4-'83) Wel heeft de gemeente onmiddellijk gelast dat de transportauto's moesten worden afgedekt.^(21-4-'83) Toen bekend werd dat 't Broek verontreinigd was, ging de gemeente onderzoeken wat de kosten zouden zijn van aanpassing van de haven.^(18-5-'83 en 27-5-'83)
1. De burgemeester vroeg zich af wie de verantwoordelijkheid had voor de verontreiniging, of de gemeente zich niet schuldig zou verklaren als zij stappen zou ondernemen, en wat de kosten van eventuele stappen zouden zijn.^(18-5-'83)
 2. Van Mulken wees er telkens op dat nog weinig te ondernemen viel, zolang geen informatie beschikbaar was.^(21-4-'83, 29-4-'83 en 16-5-'83) Hij liet rond 1 mei weten dat hij navraag had gedaan bij deskundigen die zeiden dat groenten wassen voldoende is om vergiftiging tegen te gaan.^(1-5-'83 en 5-5-'83)
 3. Wethouder Smeets wees Ummels erop dat een onderzoek niet nodig zou zijn, omdat jaren geleden ook al een onderzoek werd gehouden, dat toen niets bedreigends uitwees.^(29-4-'83)
- f. De gemeenteraad
- 1+3. Op de vergadering van 29 april dienden PvdA en DiM een motie in, waarin ze naast eisen enkele vragen formuleerden.^(29-4-'83)
 - 2+4+5+6. Het CDA, de VVD, de Stadspartij en de Partij Gemeenschappelijk belang stemden deze motie weg.^(29-4-'83)
- g. D66 was vanaf het begin bij de affaire betrokken. Het hielp boer Meuleberg o.a. bij het opstellen van zijn brief aan de gemeenteraad.^(3-4-'83) Op 15 mei nam D66 het initiatief de gemeenteraad te informeren middels een 11 bladzijden tellend rapport. In het rapport werd er onder andere op gewezen dat verwaaiing van looderts zeer wel mogelijk is.^(15-5-'83) Drie dagen later eiste D66 het aftreden van Van Mulken. D66 drong tevens aan op maatregelen om een veilige opslag van lood te garanderen.^(18-5-'83) Op 26 mei leverde D66 commentaar op het bodemonderzoek van Provinciale Waterstaat. Er werd hard uitgehaald naar de uitspraken die op de bespreking van 18 mei waren gedaan.^(26-5-'83)
- h. Op 13 mei kreeg Meuleberg van het Waterschap Zuiveringschap de waarschuwing het terrein waar hij het lood-hooi had geoogst, niet in gebruik te nemen.^(13-5-'83)
- i. Provinciale Waterstaat had naar aanleiding van een oproep van de gemeente een bodemonderzoek verricht.^(15-2-'83, 21-4-'83, 16-5-'83, 18-5-'83 en 26-5-'83) Smelik gaf op de bespreking van 18 mei aan dat de Broekbeek weliswaar sterk chemisch verontreinigd was, maar dat in de tuintjes geen sprake zou zijn van een alarmerende verontreiniging. Ook voor de volksgezondheid zou geen gevaar bestaan.^(18-5-'83) Later zei hij in de krant dat de omgeving van de Broekbeek geheel afgegraven zou moeten worden. Verder had hij de indruk dat de gemeente de hinderwetvoorwaarden niet juist zou hebben nageleefd. Met name bij de gebrekkige wijze waarop het looderts met water werd besproeid, stelde Smelik grote vraagtekens. Hij zou graag betere installaties zien op het haventerrein.^(27-5-'83)
- e1+e2+h+i+j+k+l+m. Aan de bespreking van 18 mei namen de heer Schreurs (Volksgezondheid en Milieu), de heer Schlösser (Waterschap Zuiveringschap Limburg), de heer Smelik (Provinciale Waterstaat), burgemeester Vrouwenraets, wethouder Van Mulken, gemeentesecretaris Schreurs, en de heren Van der Sande, Goossens en Cobben deel. Besloten werd dat de verontreiniging was ontstaan door de rioolafwatering die in het verleden via het Broek liep. Voorgesteld werd o.a. het provinciaal bestuur te verzoeken de verontreiniging aan te melden als saneringsobject en de Keuringsdienst van Waren te verzoeken in de tuintjes bodemonsters te nemen, alsmede een gewassenonderzoek te doen.^(18-5-'83)

2.3. Analyse van Fase 2 (1-7-'83 t/m 17-1-'84)

2.3.1. Welke actoren zijn te onderscheiden?

a. De gemeenteraad

1. PvdA: Graad Coumans, Riet Knibbeler
2. CDA: Jo Driessen, M. Cosemans
3. DiM (fractie Meijers): Jac. Meijers, Lei Ummels

DiM was de partij in de raad die zich het meest bemoeide met de loodaffaire. Ze bepaalden al vroeg hun standpunt. Hun probleem was dat ze niet over alle feiten beschikten, waardoor ze niet echt goed oppositie konden voeren.

b. Afd. Stein van D66: Lei Op den Camp

c. Het college van Burgemeester en Wethouders (CDA)

1. Burgemeester mr. Hub. Vrouwenraets, portefeuille Havenzaken
2. Loco-burgemeester Harie van Mulken, wethouder van Milieuzaken

d. De Chemiewinkel: voorzitter Jos Storms. De Chemiewinkel is een chemisch onderzoeksbureau, gelieerd aan de Technische Hogeschool Eindhoven.

e. Tjeu Kusters, lid van Provinciale Staten voor D66

f. Volksgezondheid en Milieu: de heer Schreurs

g. De media: vooral de plaatselijke kranten (de Limburger, het Limburgs Dagblad, de Schakel).

h. Provinciale Waterstaat: drs. J.K. Smelik, hoofd van de afdeling Milieuhygiëne

i. De Inspectie voor de Voedingsmiddelen, gevestigd te Den Bosch

j. De Keuringsdienst van Waren

k. Waterschap Zuiveringschap Limburg: de heer Schlösser

l. Het college van Gedeputeerde Staten

m. De provinciale stuurgroep. Deze groep begeleidde de onderzoeken naar bodemsanering.

1. Voorzitter ir. M.H.C. Lodewijks (VVD-gedeputeerde voor Milieuzaken)
2. Dhr. Schreurs (zie f)
3. Dhr. Smelik (zie h)
4. Dhr. Van Mulken (zie c2)

n. De (ongeorganiseerde) bewoners

o. Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek: dr. J. Vossen (directeur)

p. Rijksinstituut voor de Volksgezondheid

2.3.2. Wat wilden deze actoren?

a. De gemeenteraad

1. De PvdA wilde inzage in het geheime rapport van de Chemiewinkel.^(17-8-'83) Op een raadsvergadering vroeg de PvdA of de Wet Bodemsanering van toepassing is op 't Broek, en wie de verantwoordelijkheid voor het saneringsonderzoek zou dragen.^(22-9-'83) Toen de fase bijna voorbij was, liet de PvdA weten dat zij graag zou zien dat het aangekondigde "fijnmaziger" onderzoek in een groter gebied zou worden gehouden. Elke bewoner zou de grootte van de vervuiling van zijn perceel moeten weten.^(17-1-'84)
2. Raadslid M. Cosemans vroeg zich af wie gelijk had, de Chemiewinkel, of Provinciale Waterstaat. Hij wenste ook dat de raad zich als geheel met de zaak zou gaan bemoeien, en niet als losse fracties. De zaak zou uit de politieke sfeer moeten.^(11-8-'83) Ook de heer Driessen wilde de zaak politiek clean houden. Daarnaast liet hij weten dat het CDA zich wel kon vinden in de door B&W gevolgde handelwijze.^(1-9-'83)
3. DiM wilde openheid en net als D66 wilden ze een uitgebreid vervolgonderzoek. Daarnaast wilde DiM inzage in het Chemiewinkelrapport.^(11-8-'83) Op 1 september liet Jac. Meijers weten dat DiM wilde dat Van Mulken een actief milieubeleid voerde.^(1-9-'83) Op 14 september stond in de krant dat DiM wilde weten welke positie B&W eigenlijk innam.^(14-9-'83) In de krant van 27 oktober stond dat DiM wilde dat de brief van de bewoners op de agenda kwam.^(27-10-'83)

- b.** Op 5 september zei D66 dat de voorlichting van de gemeente slecht was en het zelf wel voor de voorlichting wilde gaan zorgen. Het zou graag meer actie zien bij B&W en wees B&W op hun verantwoordelijkheid.^(5-9-'83)
D66 wilde de overslag niet beëindigen; het wilde een veilige overslag, mede omdat daardoor de werkgelegenheid uitgebreid zou kunnen worden.^(5-9-'83)
D66 wilde graag dat de invalshoek van het onderzoek van Provinciale Waterstaat anders zou zijn geweest. Ook zou het als deskundige erkend willen worden, en een actievere rol spelen in de eigenlijke besluitvorming.^(10-1-'84)
- c.** B&W wilden niet over de affaire praten, zolang alles nog onzeker was. Op 13 december wilden B&W zo eerst de uitslag van een bloedonderzoek afwachten.^(13-12-'83)
- 1.** De burgemeester vond dat D66 beter de voorlichting kon gaan verzorgen, in plaats van Van Mulken.^(27-7-'83)
Zolang niets bekend was wilde de burgemeester geen enkele inhoudelijke discussie. Dat vond hij niet zinnig.^(29-9-'83 en 3-11-'83)
- e.** Kusters vond de zaak te ernstig om er politieke munt uit te slaan. Het ging hem om het belang van de volksgezondheid.^(4-8-'83)
- f.** Volksgezondheid vond de waarnemingen van de Chemiewinkel ernstig genoeg om een vervolgonderzoek te houden.^(5-8-'83)
- l.** Gedeputeerde Staten lieten op 27 augustus weten dat ze een gedetailleerd onderzoek in wilden stellen. Afhankelijk van de uitkomsten, zou dan worden besloten tot verscherping van de hinderwetvoorwaarden, of stopzetting van de overslag.^(27-8-'83)
- m1.** Op 10 december verklaarde Lodewijks zich bereid twee vertegenwoordigers van de bewoners op te nemen in de begeleidingscommissie van de sanering.^(10-12-'83)
- n.** De bewoners wilden weten hoe ernstig de situatie was, ze wilden cijfers zien.^(15-10-'83, 27-11-'83, 9-12-'83 en 13-12-'83) Een handtekeningen- en adressenlijst werd aan de raad gestuurd.^(15-10-'83 en 27-11-'83)
- m1+c1.** Lodewijks, de burgemeester en andere deskundigen lieten op 9 december weten dat er een beperkt medisch onderzoek zou worden gehouden. Dat zou gebeuren door het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid in samenwerking met de Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek. Een uitgebreid onderzoek wilden ze niet.^(9-12-'83)
- o.** Vossen was erop tegen onrust te zaaien, en wilde eerst de resultaten van het bloedonderzoek afwachten alvorens maatregelen te nemen.^(13-12-'83)

2.3.3. Wat waren de activiteiten van de actoren?

- a.** De gemeenteraad
- 1.** De PvdA betreurde het dat ze bepaalde informatie via de krant moest krijgen.^(17-8-'83)
Coumans en Knibbeler gaven de bewoners het advies zich bij onbestemde klachten in verbinding te stellen met de huisarts.^(13-12-'83) De PvdA vroeg GS schriftelijk om het aangekondigde "fijnmaziger" onderzoek in een groter gebied te houden.^(17-1-'84)
- 2.** Cosemans kwam tot de conclusie dat het rapport van de Chemiewinkel en dat van Provinciale Waterstaat lijnrecht tegenover elkaar stonden. Hij vroeg zich af wie nu gelijk had.^(11-8-'83)
- 3.** In een harde brief aan B&W stelde DiM vast dat van een eerder beloofde verbeterde informatieverstrekking geen sprake was.^(11-8-'83) Op 1 september liet DiM zelfs weten dat het vond dat het college, en vooral Van Mulken, volledig gefaald had.^(1-9-'83) Op de tumultueuze raadsvergadering van 27 september ging DiM tegen de wil van de burgemeester in, door te pogen toch een inhoudelijke discussie te forceren.^(27-9-'83)
Toen na twee weken de brief van de bewoners nog niet aan de orde was geweest, wilde DiM dat deze op de agenda zou worden geplaatst.^(27-11-'83) In een nota stelde DiM dat de overheid, door de belangen die meespeelden, de zaak in de doofpot wilde stoppen. Verder werd gewezen op het schrille contrast tussen de conclusies van de Chemiewinkel en Provinciale Waterstaat over de wijze waarop de vergiftiging tot stand is gekomen.^(29-12-'83)
- 1+3.** Toen op 3 november de burgemeester nog steeds niet wilde praten over de affaire, wezen Meijers en Coumans erop dat in het verleden ook wel op basis van onvolledige gegevens informatie gegeven was, maar dat de informatiestroom vooral opgedroogd was nadat de ernst van de zaak enigszins duidelijk werd.^(3-11-'83)
- b.** D66 stuurde aan allerlei belangrijke actoren brieven, commentaren en rapporten om de zaak in het besluitvormingsproces te houden. Het liet zelfs de Chemiewinkel een onderzoek uitvoeren,

omdat het de uitslagen van Provinciale Waterstaat niet vertrouwde.^(13-7-'83, 8-8-'83, 17-8-'83, 27-9-'83 en 29-12-'83)

Toen D66 de onderzoeksresultaten van de Chemiewinkel had ontvangen, zette het B&W onder druk. De partij wilde met B&W praten, anders zouden de resultaten publiek worden gemaakt.^(19-7-'83)

Nadat de gemeente te kennen had gegeven met D66 te willen praten, wilde D66 dat alleen onder strikte voorwaarden. Als de gemeente zich niet aan die voorwaarden zou houden zou D66 de zaak in de publiciteit brengen en het Chemiewinkel-rapport openbaar maken.^(27-7-'83)

Toen dat rapport toch uitlekte^(4-8-'83 en 10-8-'83) en de gemeente hierom D66 van overleg uitsloot was D66 boos; het was te goeder trouw.^(27-9-'83 en 6-10-'83) D66 begon de bevolking te mobiliseren. Een brief met handtekeningen werd naar de raad gestuurd.^(15-10-'83 en 17-10-'83)

- c. Nadat D66 hen de conclusies van de Chemiewinkel liet weten, waren B&W één en al oor, ze nodigden D66 uit voor overleg.^(19-7-'83) Na het eerste gewassenonderzoek van de Keuringsdienst van Waren besloten B&W tot een vervolgonderzoek.^(8-8-'83)

Op 17 augustus liet de gemeente weten dat geen aanleiding bestond om consumptie van gewassen of beplanting van de grond te ontraden.^(12-8-'83 en 17-8-'83)

Op 27 september schreven B&W een boze brief aan D66 waarmee ze lieten weten geen verder overleg te willen voeren met D66. De reden was woordbreuk door D66.^(27-7-'83, 4-8-'83, 10-8-'83, 27-9-'83 en 6-10-'83)

1. De burgemeester verhinderde elke poging van de raad tot inhoudelijke discussie.^(29-9-'83 en 3-11-'83)
 2. Van Mulken had te kennen gegeven geen boodschap te hebben aan de "pseudo-deskundigen" van D66.^(1-7-'83)

Op 1 september gaf Van Mulken toe dat de gemeente wellicht hinderwetvoorwaarden overschreden had, maar tot dusverre aan al haar verplichtingen had voldaan. De verantwoordelijkheid voor vervolgonderzoek lag bij de provincie, volgens hem.^(1-9-'83)
 - d. De Chemiewinkel deed in opdracht van D66 een bodemonderzoek.^(13-7-'83, 8-8-'83, 17-8-'83, 27-9-'83 en 29-12-'83) De Chemiewinkel concludeerde dat de verontreiniging veroorzaakt werd door verstuiving van het looderts.^(19-7-'83)
 - g. De media fungeerden voornamelijk als doorgeefluik van adviserende instanties naar de bewoners toe. De media verbraken langzaam de geheimhouding rond het rapport van de Chemiewinkel.^(4-8-'83 en 10-8-'83) Dat had tot gevolg dat D66 uit de besluitvorming werd geweerd.^(27-9-'83)
 - h. Provinciale Waterstaat nam op 13 oktober 75 nieuwe grondmonsters.^(13-10-'83) Later kwam het tot de conclusie dat de verontreiniging niet zozeer veroorzaakt werd door verwaaiing, maar door het "morsen" van looderts van de vrachtwagens.^(9-12-'83)
 - j. De Keuringsdienst van Waren nam op verzoek van de gemeente monsters van gewassen. Dat deed zij nogmaals op 8 augustus, als nacontrole.^(8-8-'83) In een tussenrapport kwam zij tot de conclusie dat de groenten in de tuin niet giftig waren.^(12-8-'83)
 - l. De provincie hield op 13 december een spreekuur voor de bewoners van de besmette gebieden. Zij kregen daar nadere informatie.^(13-12-'83)
 - m. De stuurgroep had de opdracht de onderzoeken naar bodemsanering te begeleiden. Zij werd daarbij geassisteerd door een ambtelijke werkgroep.^(27-8-'83)
 - o. Vossen vond het advies van Coumans en Knibbeler onverstandig. Hij vond het onverstandig om onrust te zaaien, zolang men nog niets wist.^(13-12-'83)
- c+f+h+i+j+k. Naar aanleiding van hun overleg met Provinciale Waterstaat, de Inspectie Volksgezondheid en Milieuhygiëne, de Inspectie voor de Voedingsmiddelen in Den Bosch, de Keuringsdienst van Waren en het Water- en Zuiveringschap, besloten B&W tot een grootscheeps onderzoek naar de verontreiniging van bodem en gewassen.^(27-8-'83)
- m1+c1. Lodewijks, de burgemeester en andere deskundigen hielden op 9 december een openbare raadsvergadering, waarin ze iedereen informeerden over het tweede rapport van Provinciale Waterstaat.^(9-12-'83)
- o+p. Gezamenlijk hielden het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en de Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek een bloedonderzoek bij ongeveer 55 kinderen van 2 tot 12 jaar.^(5-1-'84 en 2-3-'84)

2.4. Analyse van Fase 3 (18-4-'84 t/m 3-4-'84)

2.4.1. Welke actoren zijn te onderscheiden?

a. De Stichting Loodcomité.

Deze stichting kwam op voor de belangen van bewoners, die geschaad werden of zouden worden geschaad door de loodertsverontreiniging in het havengebied en omgeving. Er was voor de stichtingsvorm gekozen, omdat mogelijk juridische stappen genomen zouden worden. In het stichtingsbestuur namen zitting: Jan Mom (voorzitter), Jan Smid (secretaris), Harie Caanen (penningmeester), Henk Vijverberg (Milieufederatie Limburg), Sjaak Janssen, Lou Janssen en Gerard Rombouts. Daarnaast hadden zich zo'n 25 bewoners beschikbaar gesteld om de activiteiten van de stichting daadwerkelijk te steunen. Besloten werd verder om werkgroepen te vormen voor juridische zaken, medische zaken, en voorlichting/publiciteit. (Zie ook blz. 29) Het was de bedoeling dat het Loodcomité politiek neutraal zou zijn, maar toch raakte de partijpolitiek betrokken. Er zijn aanwijzingen dat Jan Mom CDA-er was, terwijl Harie Caanen PvdA-er was. Caanen en Mom raakten in een machtsstrijd verwickeld, wat de activiteiten van het comité niet ten goede kwam.¹⁵²

b. Het college van Burgemeester en Wethouders (CDA)

1. Burgemeester mr. Hub. Vrouwenraets, portefeuille Havenzaken
2. Loco-burgemeester Harie van Mulken, wethouder van Milieuzaken

c. Afd. Stein van D66: Lei Op den Camp

d. De gemeenteraad

1. PvdA: Graad Coumans
2. CDA: Jo Driessen, M. Cosemans
3. DiM (fractie Meijers): Jac. Meijers, Lei Ummels

e. De Chemiewinkel: voorzitter Jos Storms

f. Tjeu Kusters, lid van Provinciale Staten voor D66

g. De Keuringsdienst van Waren

h. De provinciale stuurgroep

1. Voorzitter ir. M.H.C. Lodewijks (VVD-gedeputeerde voor Milieuzaken)
2. Dhr. Schreurs
3. Dhr. Smelik
4. Dhr. Van Mulken (zie b2)

i. De Projectgroep Bodemsanering. Deze adviseerde de stuurgroep.

1. De provincie
2. De gemeente Stein
3. De Geneeskundige Inspectie
4. Volksgezondheid en Milieuhygiëne
5. De Keuringsdienst van Waren (zie g)
6. De Inspectie voor de Voedingsmiddelen
7. Het Loodcomité: Jan Mom, Henk Vijverberg (zie a)

j. Rijksinstituut voor de Volksgezondheid

k. Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek: dr. J. Vossen (directeur)

2.4.2. Wat wilden deze actoren?

a. Het Loodcomité wilde in de besluitvorming betrokken worden en met GS om de tafel gaan zitten.^(18-1-'84) Het comité wilde dat de bewoners goed geïnformeerd zouden zijn.^(18-1-'84) Daarom had het graag gezien dat Lodewijks in zijn brief de resultaten van het gewassenonderzoek vermeldde.^(21-2-'84 en 22-2-'84)

c. D66 wilde op 19 januari een nieuw onderzoek op grote schaal, uitgevoerd door een onafhankelijke instelling, om de werkelijke omvang van de vervuiling aan te tonen.^(19-1-'84) D66 hoopte door haar

¹⁵² Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 29 november 1986

inzet meer aanhang te krijgen.^(7-2-'84) Ook deze fase bleef D66 weer aandringen op een goede gemeentelijke voorlichting.^(11-2-'84)

d. De gemeenteraad

1. Op 21 maart stond in de krant dat de PvdA o.a. wilde weten wat het draaiboek van de sanering was, en hoe lang de sanering ging duren. Men wilde meer duidelijkheid.^(21-3-'84)
2. Jo Driessen had wel waardering voor de voortvarendheid van het college.^(29-3-'84)
- 1+3. Ummels en Coumans vroegen meer openheid van zaken t.o.v. raad en burgers.^(29-3-'84)

- e. De Chemiewinkel mengde zich in de discussie, omdat het wilde dat haar conclusies ernstig genomen zouden worden.**^(10-2-'84)

2.4.3. Wat waren de activiteiten van de actoren?

- a. Het Loodcomité stuurde GS een brief om samen rond de tafel te gaan zitten.**^(18-1-'84) Later stuurde het comité een brief aan PvdA en D66 waarin zij haar ongenoegen uitte over de partijpolitieke sfeer die rond de affaire hing. "De bewoners willen niet meer gebruikt worden als speelbal" en "zijn alleen gebaat bij een constructieve en correcte aanpak."^(23-1-'84) Toen Lodewijks zijn brief aan de bewoners had verstuurd, vonden bewoners en Loodcomité die nogal summier.^(21-2-'84 en 22-2-'84) Het comité nam op 23 februari officieel zitting in de projectgroep.^(23-2-'84)

- b. In het voorjaar van 1984 stelden B&W 2000 gulden ter beschikking aan het Loodcomité als vergoeding voor kosten.**^(18-1-'84)

- c. Op 19 januari verzond D66 een brief aan GS. Er stond in dat een extern adviesbureau de conclusie had getrokken dat de bewoners in een trieste situatie terecht waren gekomen. Alleen een nieuw onderzoek zou licht kunnen brengen in de zaak. D66 was ook van mening dat was gemarchandeerd met het begrip verwaaiing. Daarnaast voorspelde D66 dat het bloedonderzoek niets uit zou halen, omdat het niet het juiste middel zou zijn om loodvergiftiging aan te tonen.**^(19-1-'84) Op 11 februari haalde D66 uit naar de gemeentelijke voorlichting. D66 zei dat B&W voor hen gevaarlijke informatie zou verdoezelen.^(11-2-'84)

d. De gemeenteraad

1. De PvdA stuurde een brief aan GS, waarin ze om meer openheid verzocht.^(21-3-'84)

c+d1. D66 en PvdA waren beiden van mening dat het verwijt van het Loodcomité niet op hen van toepassing was. "Maar", zei D66, "De partijpolitiek is er natuurlijk wel bij betrokken."^(7-2-'84)

- e. Op 10 februari mengde de Chemiewinkel zich in de discussie. Het wees nogmaals op haar conclusie dat verwaaiing van looderts de oorzaak van de verontreiniging zou zijn. Dat Waterstaat een andere conclusie trok, kwam omdat die bij het meten er al vanuit ging dat het transport de schuldige zou zijn.**^(10-2-'84)

- f. Kusters stelde over de brief van de Chemiewinkel vragen aan GS.**^(10-2-'84)

- g. De Keuringsdienst was rond februari klaar met het gewassenonderzoek.**^(21-2-'84)

- h. De provinciale stuurgroep koos de "Grontmij" uit om het saneringsonderzoek en later ook de sanering uit te gaan voeren. Wel was de Grontmij gevraagd een nieuwe offerte te maken.**^(28-3-'84)

1. Lodewijks stuurde de bewoners een brief waarin hij consumptie van groenten uit eigen tuin ontraadde. Dat deed hij naar aanleiding van de resultaten van het gewassenonderzoek van de Keuringsdienst van Waren.^(21-2-'84)

- i. De projectgroep werd opgericht.**^(23-2-'84)

- j. Het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid dat een bloedonderzoek uitvoerde vond een te hoog loodgehalte in het bloed van 6 kinderen. Er zou een vervolgonderzoek naar aanleiding van dit resultaat komen.**^(21-2-'84 en 2-3-'84)

- k. Vossen zei erover: "Er is toch naar alle waarschijnlijkheid aan te nemen dat de oorzaak moet worden gezocht in de bodemverontreiniging."**^(2-3-'84)

2.5. Analyse van Fase 4 (4-4-'84 t/m 30-6-'85)

2.5.1. Welke actoren zijn te onderscheiden?

- a. Het college van Burgemeester en Wethouders (CDA)
 - 1. Burgemeester mr. Hub. Vrouwenraets, portefeuille Havenzaken
 - 2. Loco-burgemeester Harie van Mulken, wethouder van Milieuzaken
- b. De stichting Loodcomité.
- c. De "Grontmij" uit De Bilt. Dit was de maatschappij die het saneringsonderzoek en de sanering uitvoerde.
- d. De gemeenteraad
 - 1. PvdA: Graad Coumans
 - 2. CDA: Jo Driessen, M. Cosemans
 - 3. DiM (fractie Meijers): Jac. Meijers, Lei Ummels
- e. Afd. Stein van D66: Lei Op den Camp
- f. Het college van Gedeputeerde Staten / de Provincie. Deed vooral in deze fase veel aan voorlichting, middels het bureau Voorlichting en Public Relations. Let op: er was een vermenging tussen "provincie" en "provinciale stuurgroep".
- g. De Projectgroep Bodemsanering
 - 1. De provincie
 - 2. De gemeente Stein
 - 3. De Geneeskundige Inspectie
 - 4. Volksgezondheid en Milieuhygiëne
 - 5. De Keuringsdienst van Waren (zie g)
 - 6. De Inspectie voor de Voedingsmiddelen
 - 7. Het Loodcomité: Jan Mom, Henk Vijverberg (zie b)
- h. Rijkswaterstaat
- i. Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek: dr. J. Vossen
- j. Pieter Winsemius, minister van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu in kabinet Lubbers
- k. De provinciale stuurgroep
 - 1. Voorzitter M.H.C. Lodewijks (VVD-gedeputeerde voor Milieuzaken)
 - 2. Dhr. Schreurs
 - 3. Dhr. Smelik
 - 4. Dhr. Van Mulken (zie a2)

2.5.2. Wat wilden deze actoren?

- a. De gemeente wilde een open voorlichting naar de bewoners toe, en vond daar in voldoende mate door de aanwijzing van een gemeentelijke coördinator in te voorzien. Bij sommige gemeenteambtenaren scheen de opvatting te leven dat de gemeente een taak heeft in de belangenbehartiging van de bewoners en dat het Loodcomité onvoldoende representatief zou zijn. ^(12-4-'84)
Toen de raad weer eens werd gepasseerd in de informatieverstrekking zei Van Mulken dat de gemeente zo snel mogelijk allerlei dingen in praktijk wilde brengen en geen tijd had om dit eerst met de raad te bespreken. Verder zei Van Mulken dat nog niets te bespreken viel voordat het saneringsonderzoek zou zijn afgerond. ^(28-6-'84)
 - 1. Uit een lang verhaal van de burgemeester leidden de bewoners af dat hij hun deelname aan het proces als een goede zaak zag en het Loodcomité als representant van de bevolking beschouwde. ^(12-4-'84) Toen Ummels op een domme opmerking van Van Mulken reageerde zei de burgemeester dat niet iedereen even deskundig kon zijn. ^(28-6-'84)
 - 2. Toen een ambtenaar van Van Mulken, P. Goossens, aan inwoners de foutieve informatie gaf dat in hun tuin niets aan de hand zou zijn, wilde Van Mulken daarvoor niet de verantwoordelijkheid dragen. Goossens was lid van de projectgroep van de provincie, en Van Mulken vond dat de provincie verantwoordelijk was. ^(2-11-'84)

d. De gemeenteraad

3. Op 2 februari 1985 stond in de krant dat Ummels B&W kwalijk nam dat ze de sanering van de haven vergeten waren.^(2-2-'85)
- e. D66 wilde op 22 november 1984 dat de stuurgroep nog liet onderzoeken of ook het gebied ten oosten van het Houterend gesaneerd zou moeten worden.^(22-11-'84) De raad kreeg er op 22 maart 1985 van langs dat ze het bijltje erbij neer zou hebben gelegd.^(22-3-'85)

2.5.3. Wat waren de activiteiten van de actoren?

- a. De gemeente ging in 24 proeftuintjes worteltjes en sla verbouwen om het te saneren gebied beter te kunnen afbakenen. De beslissing tot sanering werd steeds uitgesteld omdat de geraamde kosten te hoog zouden zijn. Gezocht moest worden naar besparingsmogelijkheden.^(23-6-'84) Het slib in de haven moest ook gesaneerd worden. In de "Nota Overslaghaven Stein" ging men ervan uit dat de minister daarvoor een bijdrage zou geven.^(10-10-'84) Toch werd sanering van de haven vergeten. B&W schoven de schuld daarvan door naar de stuurgroep. Die had gezegd dat de haven in de sanering zou worden meegenomen.^(2-2-'85) Op 13 juni 1985 stond in de krant dat de gemeente bij de Kroon in beroep was gegaan tegen de beslissing van GS de haven niet op te nemen in het provinciaal bodemsaneringsprogramma.^(13-6-'85)
1. Toen Van Mulken op 28 juni 1984 een blunder maakte, nam de burgemeester hem in bescherming.^(28-6-'84)
2. Van Mulken maakte op 28 juni 1984 een blunder door te zeggen dat verkeer zorgt voor plaatselijk verhoogde cadmiumconcentraties. Verder zei Van Mulken dat de gevonden cadmiumconcentraties niet verontrustend waren.^(28-6-'84) De uitspraak van D66 dat hij verantwoordelijk zou zijn voor Goossens schoot Van Mulken in het verkeerde keelgat. Hij zei over D66: "Die zijn zo dom, die weten niet eens wat er aan de hand is."^(2-11-'84)
- b. Op 18 april 1984 hield het Loodcomité een medische contactavond^(18-4-'84) en op 10 mei een vervolgvond over het saneringsonderzoek.^(10-5-'84)
- c. De Grontmij liet aan de bewoners weten dat in de eerste of tweede week van juni het saneringsonderzoek afgerond zou kunnen worden.^(10-5-'84) Ze liet regelmatig wat van zich horen in "de Schakel", en stuurden ook brieven aan de bewoners.
- d. De gemeenteraad**
3. Lei Ummels was boos toen de raad weer eens werd gepasseerd in de informatieverstrekking. Hij betrapte Van Mulken op een blunder.^(28-6-'84)
- e. De zesde september liet D66 weten dat als nu lichte concentraties lood in het bloed gevonden werden, in het verleden heel wat meer aan de hand moest zijn geweest. Verder was D66 van mening dat het te verschijnen saneringsplan uitgebreid zou moeten worden.^(6-9-'84) In een brief aan de stuurgroep drong D66 aan op verder onderzoek ten oosten van het Houterend. Daar zou nog cadmium in de grond zitten.^(22-11-'84) Toen Lodewijks liet weten dat geen onderzoek meer zou worden gedaan, zei D66 dat de mensen aan de goden waren overgeleverd. D66 wees erop dat van de 38 grondmonsters in het volgens D66 met cadmium besmette gebied, er al 2 aanleiding gaven tot afgraven van voortuintjes. De gemeenteraad kreeg ervan langs omdat ze het bijltje erbij neer zou hebben gelegd.^(22-3-'85)
- f. Op 18 juli kregen de mensen die meewerkten aan het algemene bloedonderzoek voor personen van 13 jaar en ouder van de provincie te horen dat alle personen qua loodgehalte onder de gestelde grenswaarden bleven.^(18-7-'84) De provincie liet op 30 november weten dat de sanering op 7 januari zou beginnen. De vertraging van zes weken die was opgetreden zou te wijten zijn aan een zorgvuldige voorbereiding.^(30-11-'84) Op 8 januari maakte de provincie bekend dat de afgegraven grond op de stortplaats van Stein opgeslagen zou worden.^(8-1-'84) Later werd gezegd dat de grond in de "Meulenbergt-groeve" gestort ging worden.^(17-3-'85) Gedeputeerde Staten hadden de haven niet opgenomen in het provinciaal bodemsaneringsprogramma 1985-1987.^(13-6-'85)
- g. Op 13 augustus stond in de krant dat het overleg in de projectgroep nog niet had geleid tot saneringsvoorstellen. Eventuele voorstellen zouden daarna nog besproken moeten worden in de stuurgroep.^(13-8-'84)

- h.** Rijkswaterstaat drong aan op een saneringsplan voor de verontreinigde haven. ^(10-10-'84)
- i.** Vossen liet weten dat het bloedonderzoek geen gevaar had uitgewezen. De inwoners uit het besmette gebied konden gerust zijn. ^(8-6-'84)
- j.** Minister Winsemius deed de klacht van Stein, dat de haven niet werd gesaneerd, af met de opmerking dat daarop niet eerder gewezen was, en ook geen bezwaar tegen het bodemsaneringsplan werd ingediend. ^(2-2-'85)
- k.** De provinciale stuurgroep
 - 1.** Op 8 oktober kondigde Lodewijks aan dat de volgende maand gestart zou worden met de sanering en in mei 1985 alles klaar zou zijn. ^(8-11-'84)
Lodewijks schreef aan D66 een brief waarin hij vertelde dat geen nader onderzoek naar cadmium zou worden gedaan, omdat het saneringsonderzoek daar geen aanleiding toe gaf. Cadmium in het saneringsgebied zou automatisch met het lood worden opgeruimd. ^(16-3-'84)

“Regeringen kunnen alleen nut hebben voor onderdanen zolang aangeboren neigingen tot tirannie onderdrukt worden.”¹⁵³

F. Herbert

3. Conclusie en nawoord

Uit het verhaal blijkt duidelijk dat het politiek klimaat van Stein niet erg gezond was. Er heerste een sfeer van wantrouwen die de belangenbehartiging van de bewoners niet ten goede kwam. Wat valt er vooral op?

- Burgemeester en Wethouders probeerden de zaak te sussen. Deden ze dat omdat ze bang waren als schuldige te worden aangewezen? Op een gegeven moment probeerden ze zelfs om vorderingen op de schuldige voor drie gulden per vierkante meter af te kopen. Ze hadden daar een mooi motief voor: als de schuldige bekend zou worden, kon de gemeente daar stappen tegen ondernemen en zouden bewoners niet in een rechtszaak worden gewikkeld. Maar wat als de gemeente zelf schuldig zou zijn? Dan zouden ze er wel heel goedkoop afkomen. Binnen het college van B&W valt de rol van wethouder Van Mulken op. Terwijl de burgemeester geen discussie wilde over de loodaffaire, bleef Van Mulken toch geruststellende uitspraken doen.
- De rol van de plaatselijke politici valt op, omdat zich de scheiding politici-in-de-raad - politici-buiten-de-raad duidelijk aftekent. De politici in de raad kenmerkten zich door zich te beperken tot in de krant komen met uitspraken en eisen te stellen. Ze eisten informatie, maar deden verder niets om aan die informatie te komen. Er werden bijvoorbeeld geen deskundigen ingeschakeld of rapporten opgesteld die licht zouden kunnen werpen op de zaak. De politici buiten de raad wilden in de raad komen en zagen in de loodaffaire een middel om dat ideaal te verwezenlijken. Ze beulden zich af: handenvol geld werden uitgegeven aan porti, jan-en-alleman die ook maar deskundig kon zijn werd erbij gesleept, uren tijd werd gestoken in het schrijven van rapporten, brieven en persberichten en het bestuderen van relevante literatuur.
- Ook de rol van de bewoners is opvallend. In de eerste twee fasen, die het belangrijkste waren, was hun rol nihil. In januari 1983 gingen er drie koeien dood aan loodvergiftiging. De kranten stonden er vol van. Het gerucht ging dat verwaaiing de oorzaak zou zijn. De bewoners reageerden niet. Er ontstond zich een ruzie tussen B&W en D66 over wat de omvang van de verontreiniging zou zijn. De één zei dat het beperkt was tot een weiland, de ander beweerde dat een veel groter gebied verontreinigd zou zijn. De bewoners deden niets om zich ervan te vergewissen wie gelijk zou kunnen hebben. Toen de Chemiewinkel haar onderzoek gedaan had en concludeerde dat inderdaad niet alleen het weiland vergiftigd was, maar ook andere delen van Stein, deden de bewoners nog steeds niets. Het onderzoek werd geheimgehouden, maar alleen enkele raadsfracties drongen aan op openbaarmaking; de bewoners bleven passief. Pas op 18 januari 1984 ontwaakte het volk; er werd een stichting in het leven geroepen die op moest komen voor de belangen van de bewoners. Toch was toen het belangrijkste werk, het overtuigen van B&W dat er iets aan de hand was, al gedaan. Ik durf te stellen dat ook zonder het Loodcomité de sanering niet anders zou zijn verlopen. Wellicht is het Loodcomité belangrijk geweest voor de voorlichting. In “de Schakel” stelde het regelmatig de bewoners op de hoogte van de gang van zaken. Maar waarom was er niet eerder een Loodcomité? Waarom niet al eind mei 1983 toen in de krant stond dat de bewoners zo ongerust waren?
- Het laatste waar ik op wil wijzen is de rol van de provincie. Daar is namelijk niets op aan te merken. Vooral in de laatste twee fasen trok de provincie de kar. Bewoners werden zelfs persoonlijk op de hoogte gesteld, middels brieven van het bureau Voorlichting en Public Relations van de provincie Limburg. Waarom was de provincie zo keurig?

Het rapport is geen reclame voor een politieke partij, of een aanklacht tegen een andere. Als een andere partij dan D66 buiten de raad had gestaan, dan had in principe hetzelfde kunnen

¹⁵³ F. Herbert, nr. 9, blz. 299

gebeuren. Ook als een andere partij dan CDA de absolute meerderheid in de raad had gehad, had u vrijwel hetzelfde rapport aan kunnen treffen.

Wellicht ontbreken er in de tekst nog belangrijke dingen, of staan er fouten in. Ik hoop dat u mij daarvan op de hoogte wilt stellen. Ik kan uw commentaar dan verwerken in een volgende versie. Schrijf alstublieft naar:

Joost Smits

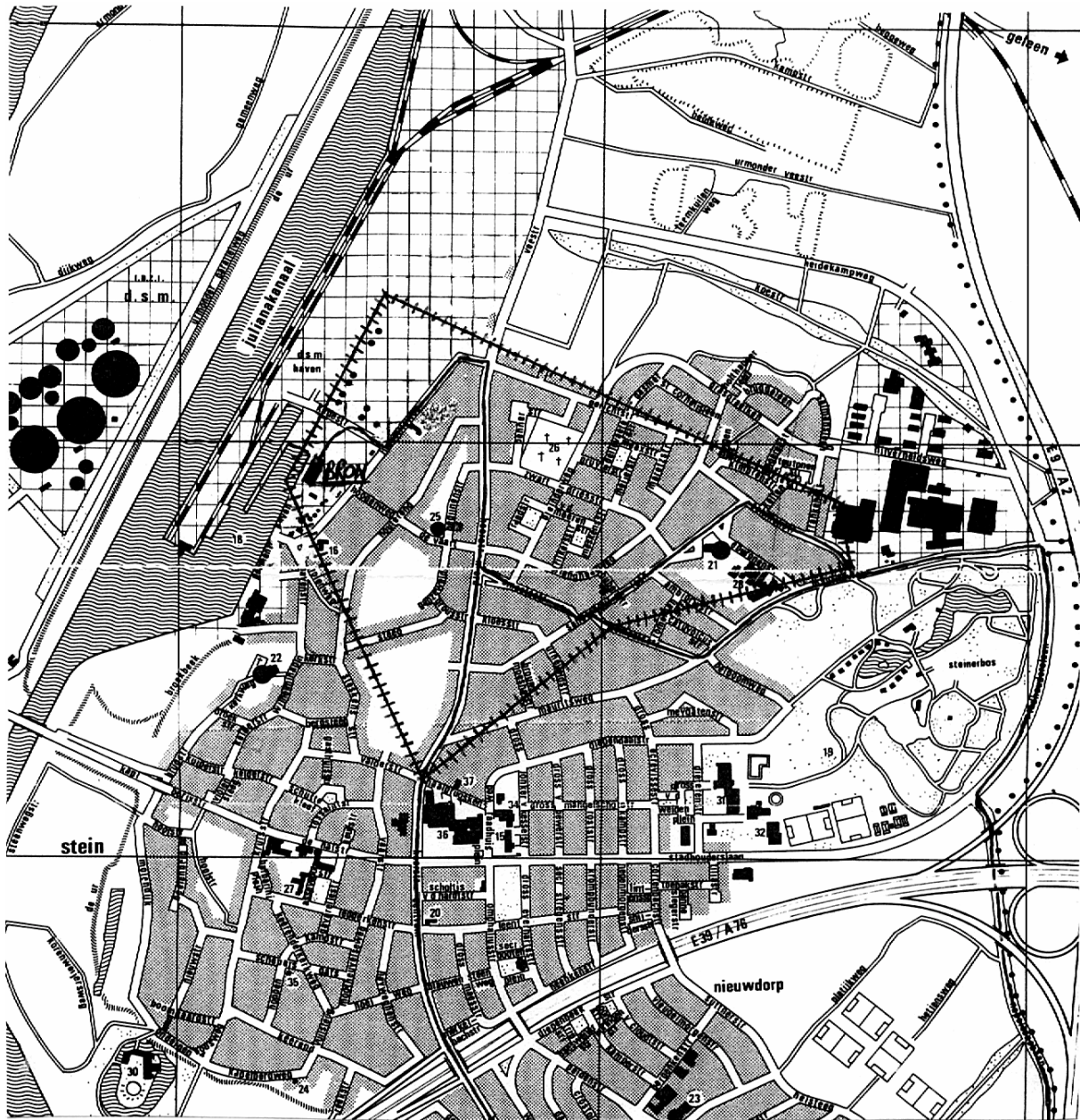
***** **

6* ** Weert**¹⁵⁴

Dit rapport is geschreven in het kader van een student-assistentschap in november en december 1986 in opdracht van drs. C.W.A.M. Aarts, werkzaam bij de vakgroep Politicologie van de faculteit der Bestuurskunde aan de Universiteit Twente te Enschede.

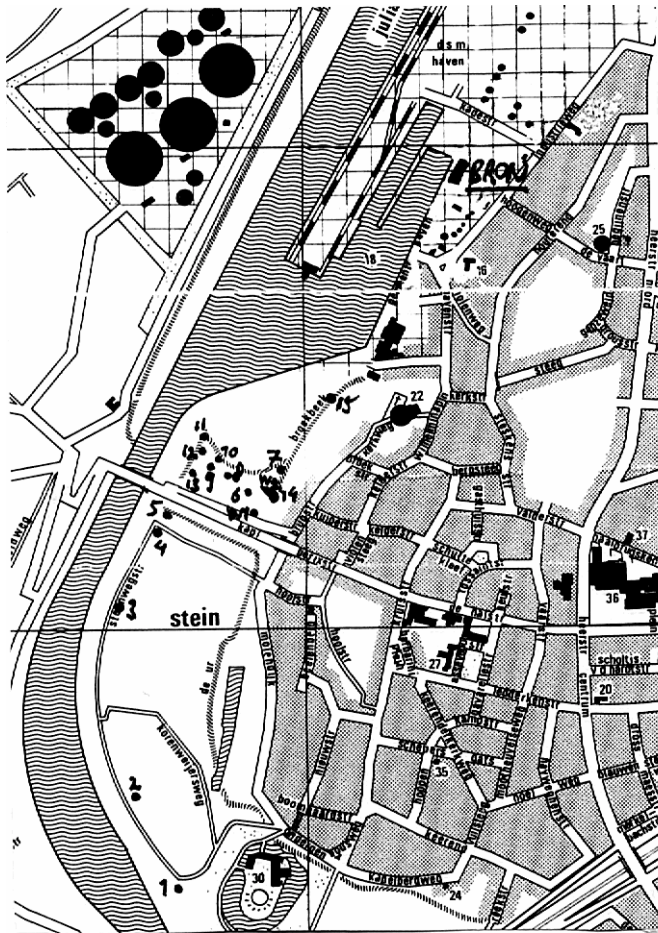
¹⁵⁴ Inmiddels verhuisd. Verwijzing laten staan i.v.m. aanduiding "openheid" van informatievergaring.

Bijlage A: Kaart van Stein

Overzicht Stein.

- BRON = Loodertopslag
- = Routes die de beladen vrachtwagens aflegden
- +++ = Binnen deze begrenzings moet de route nog gesaneerd worden.¹

Het eerste onderzoek van Provinciale Waterstaat²

	Lood (ppm)	Cadmium (ppm)		Lood (ppm)	Cadmium (ppm)
1.	47	1,69	11.	4590	8,4
2.	30	0,63	12.	180	0,58
3.	50	0,88	13.	241	0,75
4.	149	1,20	14.	222	1,08
5.	234	1,44	15.	8420	9,7
6.	307	1,04			
7.	158	0,88		(mg/l)	(mg/l)
8.	760	0,74	w1.	0,08	<0,005
9.	134	0,64	w2.	<0,005	<0,005
10.	8872	8,3			

Bodemmonsters: 1 t/m 4, 6 t/m 9, 11 t/m 15
Slibmonsters: 5, 10
Watermonsters: w1, w2

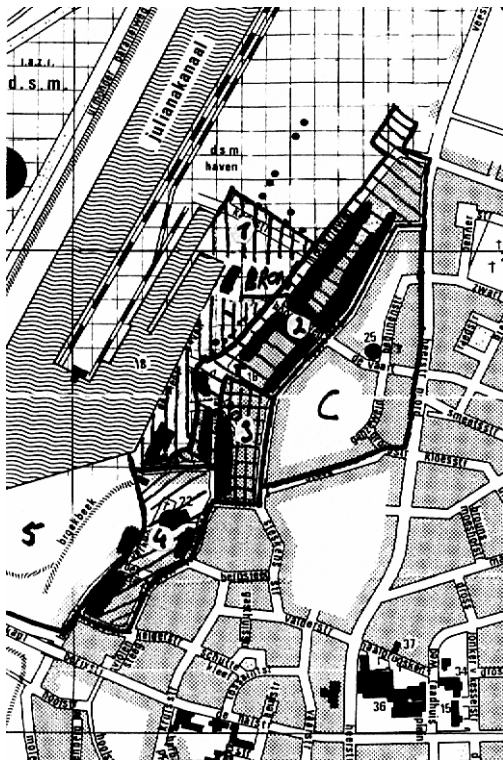

Het onderzoek van de Chemiewinkel³

- () < 50 ppm lood
 < 1 ppm cadmium
 ==> **Normaal**
- (/) 150-600 ppm lood
 5- 20 ppm cadmium
 ==> **Verontreinigd**
- (X) 600-5000 ppm lood
 20- 50 ppm cadmium
 ==> **Ernstig verontreinigd**
- (■) > 5000 ppm lood
 > 50 ppm cadmium
 ==> **Wettelijke verwijdering grond (boven WCA-norm)**

— binnen deze cirkel waarschijnlijk monsters boven WCA-norm
 ----ernstige verontreiniging
 -.-. verontreinigde monsters

Verontreiniging t.g.v. transport is buiten beschouwing gelaten.

Aandachts- en saneringsgebieden⁴

|||| =Aandachtsgebied 1

\\ \\ \\ =Aandachtsgebied 2

+++ =Aandachtsgebied 3

//// =Aandachtsgebied 4

□ =Aandachtsgebied 5

Van gebied 2 stond bij voorbaat vast dat gesaneerd moest worden.

■ = Gesaneerd gebied

C = De driehoek die D66 nog graag gesaneerd had willen hebben op cadmium-verontreiniging.

¹ Gesprek met dhr. L. Op den Camp, secretaris van D66 van Stein, op 21 februari 1987

² Provinciale Waterstaat in Limburg, Bodemonderzoek Stein 4 mei 1983, rapport 83 gr 007, 20 mei 1986

³ Chemiewinkel Eindhoven, Analyseresultaten van de grondmonsters, 8 juli 1983

⁴ Bureau Voorlichting en Public Relations provincie Limburg, Brief aan bewoners, 4 mei 1984

Bijlage B: Who is WhoAfkortingen:

* B&W	College van Burgemeester en Wethouders
* CAI	Centrale Antenne Installatie
* CDA	Christen-Democratisch Appèl
* D66	Democraten 66
* DiM	Democratie en inspraak in Maasland
* GS	College van Gedeputeerde Staten van de provincie Limburg
* PGB	Partij Gemeenschappelijk Belang
* PvdA	Partij van de Arbeid
* VROM	Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu
* VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
* WCA	Wet op de Chemische Afvalstoffen

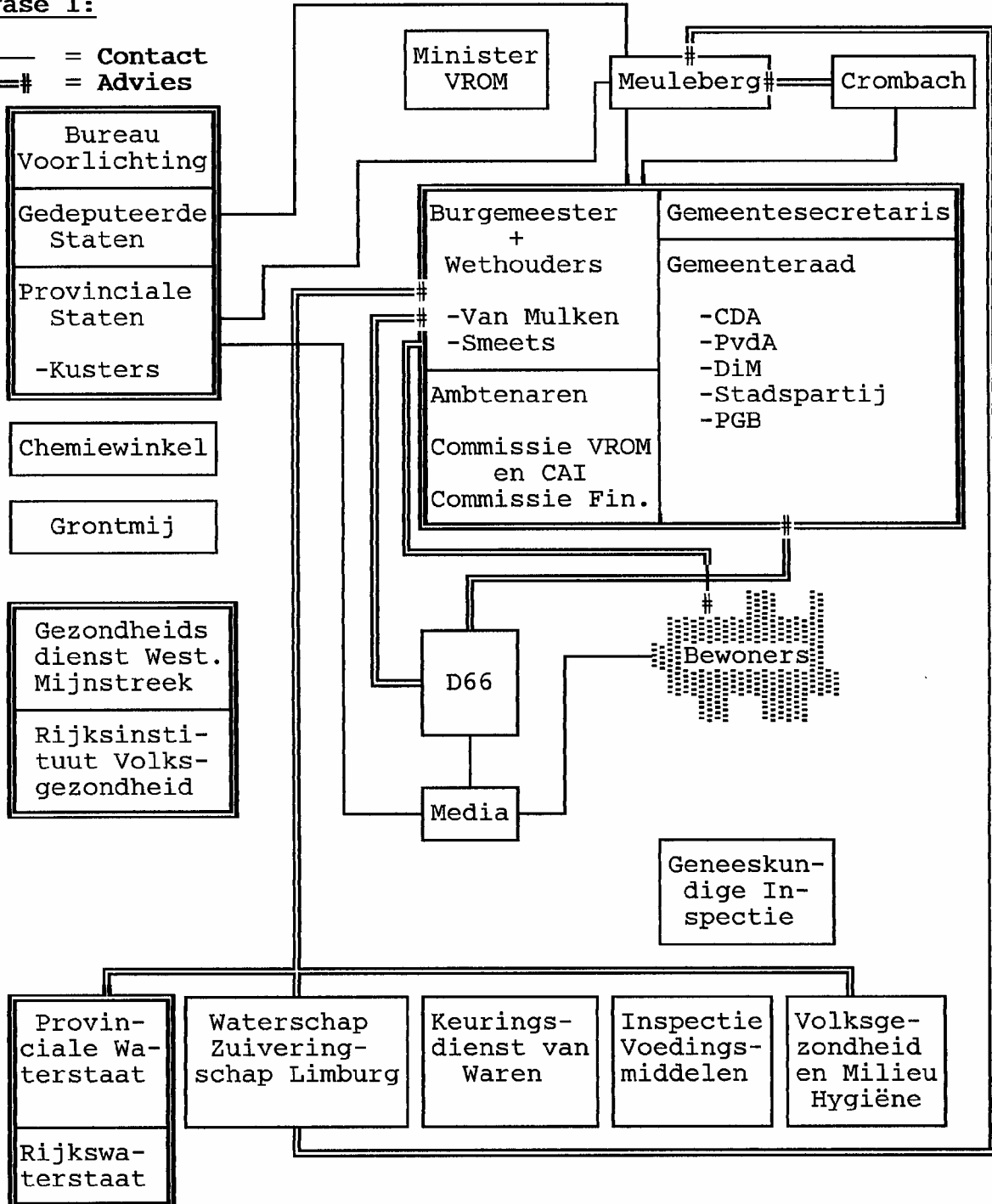
Personen:

* Caanen, H. (Harie)	Penningmeester Loodcomité
* Cosemans, M.	Raadslid voor CDA
* Coumans	Transportbedrijf (Loodtransport)
* Coumans, (Graad)	Raadslid voor PvdA
* Crombach, dr. N.J.G.	Dierenarts te Stein
* Driessen, (Jo)	Raadslid voor CDA
* Goossens, P.	Ambtenaar van Milieuzaken, lid van projectgroep
* Knibbeler, (Riet)	Raadslid voor PvdA
* Kusters, (Tjeu)	D66-Statelid
* Lodewijks, ir. M.H.C.	VVD-Gedeputeerde voor Milieuzaken, voorzitter van de provinciale stuurgroep en van de projectgroep
* Meuleberg, P.J. (Sjeng) Agrariër	
* Mom, J. (Jan)	Voorzitter Loodcomité, lid van projectgroep
* Mulken, H. van (Harie)	Wethouder van Milieuzaken
* Op den Camp, L. (Lei)	Secretaris van D66 in Stein
* Schlösser	Waterschap Zuiveringschap Limburg
* Schreurs	Gemeentesecretaris
* Schreurs	Volksgezondheid en Milieuhygiëne
* Smeets	Wethouder
* Smelik, drs. J.K.	Provinciale Waterstaat
* Smid, J. (Jan)	Secretaris Loodcomité
* Storms, J. (Jos)	Voorzitter Chemiewinkel
* Ummels, L. (Lei)	Raadslid voor DiM
* Vijverberg, H. (Henk)	Milieufederatie Limburg, bestuurslid van het Loodcomité, lid van projectgroep
* Vossen, dr. J. (Jan)	Gezondheidsdienst Westelijke Mijnstreek
* Vrouwenraets, mr. H.Th.	Burgemeester van Stein, had Havenzaken in de portefeuille

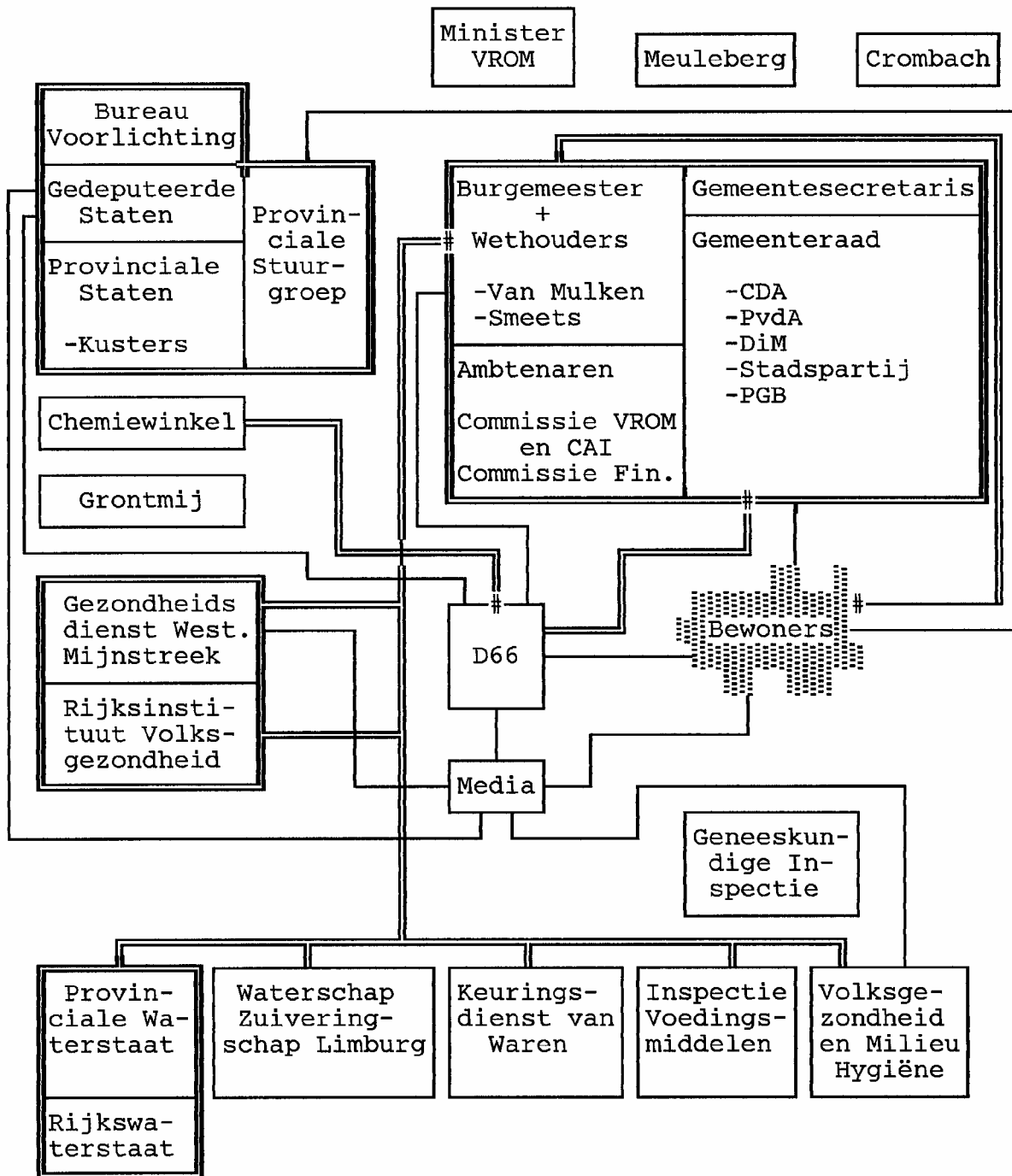
Bijlage C: Schema's Besluitvormingsstructuur

Fase 1:

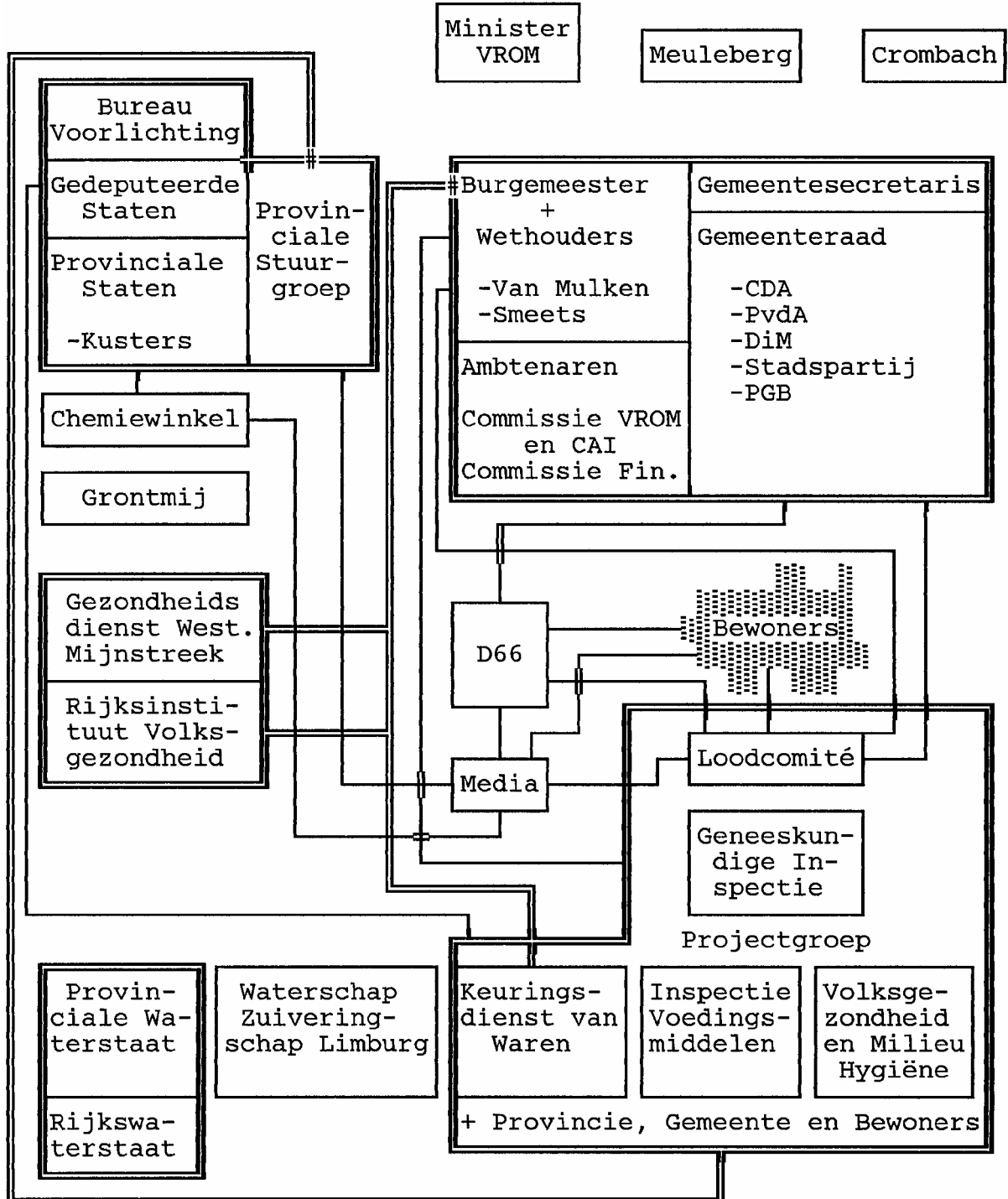
— = Contact
=# = Advies

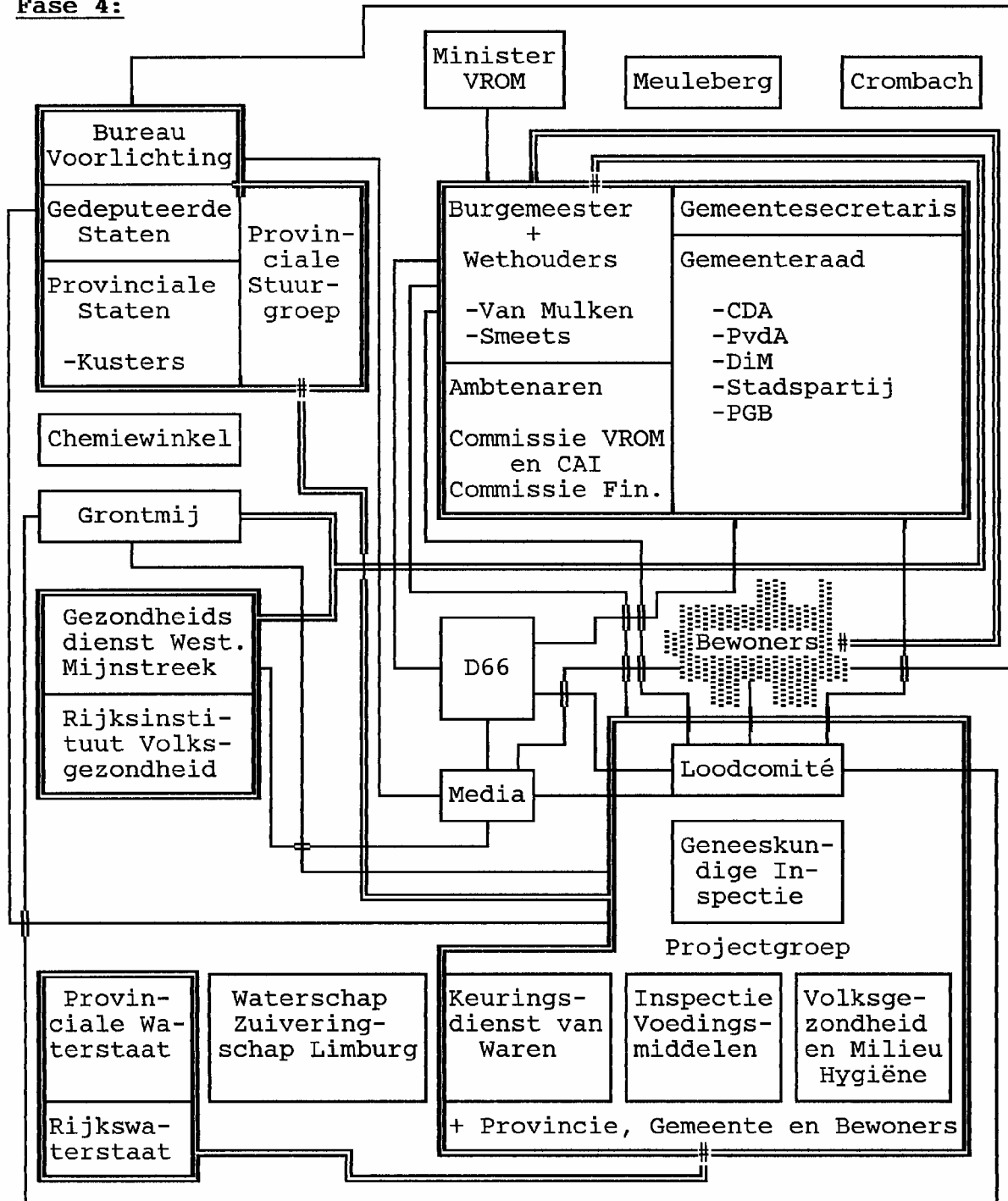
Fase 2:

Fase 3:

Fase 4:

Bijlage D: Bronnen

1. T. Hobbes, "Leviathan", Meppel, 1985
2. F. Herbert, "Ketters van Duin", Amsterdam, 1984
3. L.W. Baas, "Bewonersorganisaties bij bodemverontreiniging", Den Haag, 1984
4. De Limburger (Sittard, Geleen, e.o.), Artikelen uit de jaren 1983-1986 (zie Bijlage D)
5. Het Limburg Dagblad, Artikelen uit de jaren 1983-1986 (zie Bijlage D)
6. Weekblad "de Schakel", Enkele artikelen (zie Bijlage D)
7. De Volkskrant, Enkele artikelen (zie Bijlage D)
8. Brieven, rapporten, etc. uit Looddossier I van dhr. L. Op den Camp
9. F. Herbert, "God-keizer op Duin", Amsterdam, 1985